

Crnogorski glasnik

GODINA XXIII. _ BROJ 144. _ STUDENI-PROSINAC / NOVEMBAR-DECEMBAR _ 2023.

Srećna Nova godina i srećni Božićni praznici!

Zajednica Crnogoraca Split organizovala je 03.11.2023. tradicionalnu manifestaciju "Crnogorsko veče" u restoranu Bolero u Splitu

Tradicionalnim Crnogorskim "Šednikom" održanim 10. prosinca, Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Bujština" Umag zaokružilo je svoje godišnje aktivnosti

Dragi čitatelji, Crnogorci i prijatelji Crne Gore, želimo vam sve najbolje u novoj 2024. godini, puno zdravlja, sreće i uspjeha!

U godini koja je iza nas Crnogorski glasnik je nastavio s uspješnim radom, pružao vam izvještaje i osvrte na događanja iz kulture i umjetnosti iz Crne Gore i Hrvatske.

To je omogućila svojim požrtvovnim radom Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, koja je u protekle 32 godine uspjela izgraditi snažnu i uglednu poveznicu Crnogoraca i prijatelja Crne Gore u Hrvatskoj. Pripadnici crnogorske nacionalne manjine u Hrvatskoj kroz sve svoje udruge, Nacionalnu zajednicu Crnogoraca Hrvatske i Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba trajno doprinose hrvatskoj kulturi i umjetnosti.

Nastavimo izgrađivati mostove saradnje i prijateljstva između Crne Gore i Hrvatske!

DE JE ŠTO

ZAGREB	Film "Grudi"	26
Veče sa Dubravkom Jovanović	4 Dan ljudskih prava u Splitu	27
Predstavljanje knjige o snimanju "Voskrsenja ne biva bez smrti"	10 ŠEDNIK	28
Nastupi zbora "Montenegro"	13 Šednik četvrtkom: Dragutin Lalović i Omer Karabeg	28
Nakon deset godina ponovno izložba Zorice Vukadinović	14 KULTURA I UMJETNOST	32
"Veče s Njegošem" u Crnogorskom domu	16 Dokumentarni film Dimitrija Popovića	32
UMAG	Zbor "Montenegro" nastupom uljepšao bošnjačku večer u Zagrebu	33
"Bujština" Umag nizom aktivnosti zaokružila 2023. godinu	18 "Između kamena i neba"	34
RIJEKA	"Oreol mikrokozma" predstavljen na Cetinju	37
Nastup zbora "Montenegri" povodom Dana državnosti BiH	23 ARHITEKTI	38
"Oreol mikrokozma" u Rijeci	22 Đordije Đoko Minjević	38
Crnogorski Šednik u Umagu	23 IN MEMORIAM	41
SPLIT	22 Milutin Drljević	41
Gostovanje Teatra 303 u Splitu	24 PRILOG	42
Crnogorsko veče u Splitu	25 Zapisano je - XVIII.	42
	24 CRNOGORSKA TRPEZA	50
	25 Ukusi Crne Gore	50

Izdavači: NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE I VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE GRADA ZAGREBA, Zagreb, Trnjanska c. 35, Tel./Fax: 01/6197 078, 01/6314 264, E-mail: vijece.cg@zg.ht.hr, drustvo.montenegro@zg.ht.hr, Internet adresa: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr

* Za izdavače: Nenad Bogdanović i Dušan Mišković * Glavni i odgovorni urednik: Maša Savićević * Redakcija: Bojan Radulović, Danilo Ivezić, Ružica Mitrović Maurović, Jovan Abramović, Milica Radojičić Mikulić, Dušan Roganović * Grafička priprema i tisak: Skaner studio d.o.o. * Rukopisi se ne vraćaju * Naklada /Tiraža 1000 * Glasilo je, putem Savjeta za nacionalne manjine, financirano iz državnog proračuna RH, putem Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, iz proračuna Grada Zagreba i putem predstavnice crnogorske nacionalne manjine u Zagrebačkoj županiji iz proračuna Zagrebačke županije. Pozivamo Crnogorke, Crnogorce i sve prijatelje da svojim sugestijama, prijedlozima i priložima pomognu redakciji "Glasnika" na poboljšanju i daljnjem izlaženju lista. Tekstovi nijesu lektorisani te se izvinjavamo autorima i čitaocima. Zbog poskupljenja poštanskih usluga prema inozemstvu morali smo smanjiti broj inozemnih pošiljki. Glasnik i dalje možete preuzeti u digitalnom obliku na našoj web stranici <https://www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr/glasnik/>.

VEĆE SA DUBRAVKOM JOVANOVIĆ

Tekst i fotografija: Bojan Radulović

U prepunoj dvorani Crnogorskog doma u Zagrebu na predstavljanju poezije Dubravke Jovanović tražilo se mjesto više. Manifestaciju je 8. novembra organiziralo Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, a uz gospođu Jovanović nazočnima su se ovim povodom obraćali i svestrani Željko Brguljan te moderator skupa i predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba Dušan Mišković.

Predsjednik Vijeća je započeo program rekavši da je odlučio da će, kada je riječ o pjesnikinji Dubravki Jovanović, radije pročitati opise njenog lika i djela koja su o njoj napisali ljudi koji na ovim geografskim prostorima, i pripadajućem mu prostoru kulture, imaju mnogo veći autoritet od njega. Započeo je s njezinim riječima koje su nastale kao rezultat uvijek postavljanog

pitanja koje glasi – zašto pišete?

"Pišem pjesme jer imam kome da ih dam. Pišem za moje kojih nema, i za moje koji me vole. Za prijatelje koji su me davno pročitali, i za ovaj grad u kome je moj prvi korak ostao na pjaceti. Pišem jer mi je gušt", prenio je Dubravkine riječi Mišković a posebno je istaknuo i riječi Slavka Mandića, crnogorskog novinara i publicista, koji smatra da gospođa Jovanović svojom poezijom te radom na kotorskoj radio postaji "Skala" doslovce čuva od zaborava i od napadača moderne zapadnjačke kulture cijelo jedno lingvističko, dijalektološko i kulturno bogatstvo povijesti, tradicije i kulture UNESCO-vog Kotora.

"Dubravka Jovanović uvijek iznova podsjeća na obavezu da se sačuva melodičnost bokeljskog dijalekta i sve one

vrijednosti koje su Kotor uzdigle na pijadestal Mediterana. Kroz svoje lirsko pero ta kotorska pjesnikinja suprotstavlja se svima koji bezdušno raskubaju višeslojnu poetiku kamena i mora, mjeseca u mijenama i zore bijele u bokeljskom zagrljaju sna i jave. Usamljena je, ali i svjesna da je vrijeme iz doba njene početne slojevitosti izgubilo bitku. Pa ipak, ona ide kroz misao usjekline hrabro se suprotstavljajući svima čija je rascijepljena ovovremenost prepoznata opasnost koja zbori tugu i pretače u jauk koji se noću čuje iz kotorskih bedema. Čuvajući danas autentičnost i mirisnost Boke Kotorске, bogatim leksikom koji opstaje samo zahvaljujući njoj, Dubravka nastoji da Kotor govori jezikom svile, tanano, melodično, poetično, na momente skokovito i uzavrelo, pa opet nježno i muzikalno sa nekom čudnom toplinom kojom uspije da razgali naša srca toliko jako da vjerujemo u vaskrsnuće" rekao je o Dubravki Slavko Mandić, a nazočnima prenio Dušan Mišković. Kao moderator ovog skupa, riječ je prepustio još jednom Kotoraninu, Željku Brguljanu.

Ovome nastavniku, slikaru, istraživaču kulturne baštine i publicisti s Dubravkom Jovanović nije zajednički samo njihov voljeni Kotor. Njih povezuje jedna nevidljiva linija koja proizlazi iz kulture, emocija, senzibiliteta i mentaliteta Boke. Ta linija dubinski dotiče njihove dvije senzibilne duše, njihova dva intelekta. Uz brojne članke iz kulturne i pomorske baštine, većinom Boke kotorske, objavljene u zbornicima, godišnjacima i časopisima, autor je i brojnih knjiga. Realizirao je brojne tematske izložbe, primjerice u zagrebačkoj Gliptoteci HAZU, Galeriji Foruma i u Muzeju umjetnosti i obrta, splitskoj Palači Milessi, u Kneževu dvoru u Dubrovniku, te u Padovi, Trstu, Rijeci, Puli...

S njemu svojstvenom pedantnošću za izlaganje o Dubravki Jovanović "školski" se pripremio i napisao istodobno i predivan i stručan tekst, kojeg je nazočnima pročitao:

"Lokalni – bokokotorski dijalekt nastao je na slojevima taloženja različitih kultura. Fuzija je to grčkih, ilirskih, slavenskih, turskih... i posebno venecijanskih izraza koji su u harmoničnom kolopletu evoluirali u poseban, lokalni dijalekt očuvan stoljećima unutar starosjedilačke populacije i onog dijela novodoseljenog stanovništva Boke koji je pokazao poštovanje za kulturu novog zavičaja. Posljednjih desetljeća, održavanje dijalekta bokokotorskog zaliva, kao i lokalne baštine i tradicije, prepušten je rijetkim entuzijastima i zaljubljenicima u svoj kraj.

Jedna od njih je i Dubravka Jovanović, pjesnikinja i novinarka. Njena uloga u očuvanju nematerijalne baštine

Crne Gore kada je u pitanju bokeljski dijalekt i lokalna tradicija Boke izuzetno je važna. Dubravka je borbu za očuvanje jezika kraja iz kojega je ponikla započela još na valovima Radio Skale, gdje je kao novinarka i urednica desetljećima kroz razne emisije i javljanja osvješčivala i poticala stanovništvo na očuvanje dijalekta, ovog zanemarenog dijela bokeljskog identiteta, kroz njegovo svakodnevno prakticiranje u javnim nastupima. Tome se posvetila razvijajući svoj slobodan i rimovan pjesnički izraz satkan od gotovo zaboravljenih riječi i izraza, poznatih nam iz niza njezinih pjesničkih zbirki, ali i posredstvom tekstova za melodije koje su zaživjele u širim narodnim krugovima i postale često izvođene, pa i simboli pojedinih lokalnih fešti.

Nakon zajedničkih pjesničkih zbirki s nekoliko kolega: "Dijalog postanka" (1991.), "Kameni cvat" (1994.) i "Boka plavo čuti" (1995.), Dubravka Jovanović objavljuje prvu samostalnu zbirku pjesama naziva "Na šotani bokeljske otmenosti" 2007. u izdanju beogradske izdavačke kuće "Plavi jahač". Znakovitim stihom "... primavera u đardinu ispod počula tek zamirisa!" već tada autorica najavljuje jezik kojim će u sljedećim desetljećima tkati svoju poeziju. Dubravka stihom izvanredno slika kotorski zaliv za južine. Poznate su duge i obilne bokeljske kiše s jeseni ili kako pjesnikinja piše "kiši u Boki do dna ljudske duše". Ako išta u Bokelju može potaknuti književno ili likovno stvaralaštvo, onda je to nevera nad Zalivom. A bokeško nevrjeme – ono

se rađa u brdima nad Oravcem. Poslušajmo kako to Dubravka opisuje:

**"I bi jugo
iznad Oravca odronilo se nebo
velika crna riba u tjesnacu Ljute
stisnu se, stegnu, jauknu i smrači
zvoni sa kampanela sv. Eustahija
elegijom novembra
sruši se i ugasi kandalijer u crkvi
od vjetra što uđe odnekud
sa ubogim vjernikom na večernje
svitka munja i El grekova platna
kreću iznad San Đovanija
Gospa se od zdravlja okrenula na gore
a Sveti Ivan na bok poput klavira
u portiku stare kuće dobrotke
dva galeba nad rekvijem mora kruže
nabubrio mrak od vlage
toplo je i sablasno..."**

Dubravka je majstorica u slikanju lokalnog kolorita, a omiljene su joj glavne kotorske fešte. Tako, u uglazbenoj pjesmi "Kotorske fešte", autorica veselo poziva sugrađane:

**"Kotorani u srcu vam tica
kad zaigra stara mornarica
svi od luše i od mode
tripundanske robovske kuće...
Svi od fešte, svi od mota
u Perastu je Gađanje kokota
od davnina iz tog grada
morem plovi fašinada..."**

Pjesnička zbirka Dubravke Jovanović "Iza koltrine" objavljena je 2013. u izdanju kotorskog Skala radija. Kako u pogledu jezika tako je motivima autorica ostala dosljedna sebi. U poglavlju "Kadena od ljubavi" Dubravka pjeva iskrenom ljubavlju i čežnjom, ali i sjetom i tugom, evocirajući uspomene na drage osobe i događaje. Posebno se dirljivo obraća tek preminuloj majci, u pjesmi koja nije oprostaj nego težnja za vječnim zadržavanjem majčinog duha u prostorima dobrotskog

doma. U svoju kadenu od ljubavi uplela je sve karike kotorskog zaliva. U, meni jednoj osobno od najdražih, pjesmi "Kako je strašno grmjelo" pjesnikinja nam slika boje Boke, koje se za nikad ne mijenjaju nad Kotorom i Dobrotom. I upravo u takvim trenucima, kada oblaci zatvore Zaliv u osamljeni svijet i u tom prirodnom amfiteatru počne istinska drama, duboko doživljavamo onu pravu, gotovo mitsku Boku, te prepuni doživljaj, svoje osjećaje i misli poželim pretočiti u riječi, stihove. Prisjetimo se samo Frane Alfirevića i Viktora Vide, da ne spominjemo ostale istaknute Dubravkine prethodnike i uzore, velikane bokeljskog stiha.

Poglavlje "Bokeška kartolina" svo pršti od starih bokeških riječi i izraza kojima Dubravka obnavlja život. U jednoj od pjesama autorica opisuje tretavanje u bokeškoj kući: **"na gvantijeru bićerin/ galetina, rožulin/ nema da se dva puta usipa/ oli drugu niko te ne pita..."**. Nakon tretamenta od svakoga šesta i finece, iz gospodске kuće, pune dojma, ali ne i stomka, Dubravka nas uvodi u pučke bokeške kužine gdje se vonj od pjatanaca širi iz prosulja i pinjata, roštijera i terina, a "oli još jednu" neizostavno je pitanje. Kada pjeva o kotorskim krnevalima, muljanskim feštama ili konreštavanju lavandera kraj Karampane, Dubravka nam majstorski oslikava život jednog drevnog mediteranskog grada, punog oriđinala, živih slika i kolura. Jednakim žarom svojim stihom oživljava fešte i skandale, radosti i tuge, ne samo važne gradske događaje nego još češće one male, sočne svakodnevnne zgode po kotorskim pjacetama od Parila do Gurdića. Odlazi i dalje do svoje Dobrote, a preko zaljeva na Muo, pa na Prčanj, gdje nas pjesmom "Šjora Cenci" prisjeća prčanjske gospoje koja bi, kad bi joj zakucali na vrata u neprikladno vrijeme, s pergula ljubazno objavila: **"Nijesam vi doma prije pet ura."**

Slijedi Dubravkina pjesnička zbirka "Pontapeti" u izdanju Kulturnog centra Kotor 2016. godine. Zbirka započinje rekao bih himnom kotorskim golubovima i time autorica na samom početku ističe koliko su male slike života zapravo velike i koliko su najranjiviji stanovnici drevnog Kotora nositelji duše našeg Grada:

**"Šotobraco s mačkama
gradskim pjacetama kao na bini
eno ih da kažu kako mir ovdje dokorači lako
i kako palate za njih čuvaju posebno mjesto
na baladurima, pod gurlama, po krovovima
što se rukom dotiču kao dozrele naranče
golubovi kotorski osmjeh su gospodski**

**ništa im lakše s visina drevnog grada do na pločnik
u grbove, bifore i rozete**

nikome se tako ovaj grad ne daje"

Željko Brguljan otkrio nam je i zanimljiva zbivanja i komešanja koji su u odvijali u Dubravkinu životu, i životu Kotora, u vrijeme pandemije COVID-a:

"Dubravka Jovanović objavila je i zbirku priča "Đir zapatanim proljećem", 2020. u izdanju Skala radija. Knjigu priča Dubravka mi je poklonila kad smo se sreli u Boki ljeta 2022., kada smo već bili izmigoljili na ulice jer je kovid počeo ispuštati svoju falsu ili umjetnu dušu, a građanima je već bila "puna kapa" izolacije. Moralo se konačno ponovo prošetati rivom, poći pod Markat među ljude – pa ko živ ko mrtav. Dakle, čitao sam Dubravkinu zbirku priča nastalu u vrijeme kovida, kada je već opasnost, kojom su nas "vlasnici svijeta" darovali, prošla. No, priče je Dubravka objavljivala postupno tijekom pandemije kada su građani bili zapatani u kuće. Autoričino obraćanje svijetu Boke, koji se zbog novih, neprirodnih uvjeta življenja osjećao ranjen, sputan, tjeskoban, a površ svega osamljen i koji je vapio za toplom riječju i zračkom optimizma, dolazilo je kao nova nada, kao smirenje i kao vjera u povratak našeg starog svijeta. Dubravkina uloga u Kotoru, u

vrijeme kovida, imala je ponešto od ljekovitosti radio javljanja pokojnog novinara Siniše Glavaševića koji je u opkoljenom gradu svojim pričama snažio građane Vukovara budeći im nade u pobjedu dobra nad zlom. Autorica kotorskih priča prije svega je osobno teško podnosila izolaciju tog "zapatanog" proljeća, ne samo zbog svog otvorenog karaktera nego i zbog same profesije kojoj je osnova svakodnevna komunikacija, ne u virtualnim nego realnom svijetu. No Dubravka je pronašla lijek za sebe i svoje sumještane, "ubrizgavajući ga" Kotoranima preko valova radio Skale. Zatvoreni, okovani Kotor proživljavao je teške dane. Kao gradić južnog Jadrana živio je na svojim pjacetama gdje su se građani morali svaki dan inkontrati, čuti čakule, pa za južine i malo konreštavati, morali su naintrati na nekog na Tabačini, kod Gurdića, sjesti na kafu pred Dojmi... Sve je to odjednom nestalo i Grad je zamro. Međutim, Dubravka je svoju samoću odlučila pretočiti u riječi, a riječi podijeliti sa sugrađanima. I krenule su priče koje su dan za danom budile nadu i vjeru Kotorana u povratak na pjacete. Zapisi su to poput stranica intimnog dnevnika, topli i ljudski. U njima se zrcali cijelo autoričino biće – misli, nade, a površ svega vjera u čovjeka. U priče "zapatanog proljeća" ušle su osobe koje su joj drage i dragocjene, od onih sasvim bliskih preko gostiju kojima je afitala kamaru,

pa do jedva poznatog prolaznika. Svaki je čovjek postao vrijedan dio Dubravkine svakodnevice jer pošast koja nas je okovala dala nam je i dobrog – osvijestila nam je vrijednosti samog života kroz blisku opasnost od njegova mogućeg dokinuća. Tako su Dubravkine priče iz doba kovida postale primjer kako se može pobijediti kad se uloži sav svoj duh i zagrlji Grad srcem. U nizu priča, posebno je lijepa i topla priča o autoričinom jutarnjem susretu s gradskim škovacinima i najvjernijim stanovnicima drevnog grada – golubima. Ova je priča i simbol kotorskog jedinstva – simbioze svih bića (i ljudi i goluba i mačaka) koji u skoro savršenom skladu prebivaju pod krovovima ili na ulicama grada.

U priči "Ispo' banka" Dubravka piše o pohlepi skupljanja zaliha hrane bez brige za druge, pa Kotoranima poručuje "ne zaboravite da mrvica i stari kruh podijelite golubovima i ribama". Nižu se priče o požrtvovanim kotorskim pompjierima, o originalnom kotorskom poštijeru, a posebna je ona o vrevi pod Markatom u kojoj autorica vrtlozima slika, boja i zvukova dočarava atmosferu ovog tipičnog mediteranskog gradića u kojemu za pazarnog dana ključa život.

U priči prisjećanja na gotovo nestale vrijednosti iz vremena našeg djetinjstva – od običaja, ishrane, jezika do kulture življenja, podsjeća nas na nemile promjene s kojima izumire jedna dugo čuvana i njegovana tradicija

i kultura, svjedoči osjećaj nemoći da ih sačuvamo. I tako se dalje nižu Dubravkine priče koje nisu zaobišle niti jedan djelić bića i života njenih kotorskih sugrađana, priče kojima im riječju daruje dio svoje hrabrosti, potiče da izdrže u izolaciji, da sačuvaju svoj karakter, jednostavno da prežive i da ponovo budu dio podnevne vreve Grada.

Duboko u proljeće, kada je opasnost jenjala, autorica se od sugrađana, koji su pratili njena javljanja, oprostila svojom pedesetom pričom i riječima "a sad adio!", upućenim prvenstveno omraženom virusu, koji bi, da ga je bilo uhvatiti nesumljivo završio javnim spaljivanjem na kotorskoj rivi. Već od slijedećeg dana, Dubravkino literalno javljanje zamijenio je ponovo živi razgovor u susretima na kotorskim pjacetama i u kaletama kojima je konačno svanulo, a Dubravkine ukoričene priče ostaju nam kao svjedočanstvo jedne neponovljivo teške životne epizode."

Nazočnima je Brguljan prenio i informaciju da je, upravo zahvaljujući Dubravkinom muzikalnom stihu, od strane raznih kompozitora i aranžera čitav niz njenih pjesama uglazbljen. Te se pjesme rado izvode prigodom "zalivskih fešti".

"Da spomenemo samo melodije "Kotorska fešta" i "Nema više starih meštara" ili klapske kompozicije "Kafana Dojmi", "Crnogorska elegija" i druge. Iz njih

izvire mediteranska atmosfera, lokalni običaji, male, a velike životne radosti i što je za budućnost Boke izuzetno vrijedno – nastavlja život lokalnog dijalekta, jednoga od preostalih identiteta kraja koji je dao znatan doprinos kulturi Crne Gore, Jadrana, pa i Mediterana", kazao je Brguljan.

Nakon ekstenzivnog izlaganja Željka Brguljana nazočnima se obratila pjesnikinja:

"Izuzetno sam zahvalna Vijeću crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i Hrvatskom nacionalnom vijeću Crne Gore što u svojoj misiji zbližavanja i rukovanja kulturom i stvaralaštvom brišu sve granice i skraćuju puteve do ljudi", kazala je gospođa Jovanović.

Nakon zahvala predsjedniku i tajniku Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, te njenom "bratu po peru" iz Boke - Željku Brguljanu – krenula je s onime što posjetitelji književnih večeri i večeri poezije najviše vole, a to je onaj moment kada autorica počne da recitira svoje stihove, prozu:

"Ovako je na ponti: Valovima odolijeva. Mokra. Samoćom drhti. Ostala je sama poput pjesme. Neveri prkosi pomamnoj. Čelo joj pobjeglo u more. Jugocvili srebrnom sjetom zaliva. Novembarški oratorijum kratkog daha, plitkog neba. Na nju se žuta svjetlost ulične svjetiljke oburdava a pontu ni svoja ni naša u novembru."

Sa "pontu" Dubravka prelazi "na vesla", pa kaže:

"Diše more ujednačeno kao drevna klepsidra. Srebro po vrhu se rastače. Očima pijem probudenu daljinu. Obale zalivskoga života rukama skupljaju stoljeća. Grozdovi kamenih kuća na koje kiše slijeću. Ponte i mandrački slanim se ukusom zaplele u mreže ribarske. Smokve pucaju u đardine. Vrisnuo purpur s neba u tren. Smiraj dana vesla tiče sada zlatni trag u kometitra ljetnje doba. Duše bi se tako lako prolila da je 'oće more al' je ono samo sebi dovoljno. Ovoj ljepoti ni kraj, ni početak nikada ne možeš vratiti - Boka se zove. Do nje na vesla. Tiho. Da se ne probudi."

U kratkim prijelaznim rečenicama kojima je publiku uvodila u svaku slijedeću pjesmu, i koje su dijelile pjesmu od pjesme, Dubravka je koristila muzikalan stil izražavanja i govor kakvoga koristi i u svojoj poeziji – pa se prisutnima činilo da su ti kratki uvodi, u spoju sa samim pjesmama, u biti jedna velika poetska cjelina posvećena Kotoru, bez početka i bez kraja, kao Jadransko more koje ulijeva u Mediteran, koji ulijeva u ocean, koji opet ulijeva u Mediteran, a koji opet ulijeva u Jadran... I tako praktički u nizu, ne puštajući publici

niti malo pauze, Dubravka je vehementno nastavila dalje s nostalgичnom pjesmom "Nema više starih meštara", te pjesmom koju je u svoj repertoar uvrstila kotorska ženska klapa "Bisernice Boke" - o njezinoj dragoj kavani iz minulih vremena Kotora – kavani "Dolmi" i pripadajućem "đardinu". Na kraju ove pjesme gospođi Jovanović je zadržao glas, krenula joj suza. Naime, kako kaže, današnja kavana nije više kao što je nekada bila, ne sviđa joj se takva, pa joj je ovaj recital vratio žive slike života dotične kavane i njezina vrta, iz ladice nostalgичne prošlosti njezina djetinjstva.

Nakon tog stegnuća u grlu koje su empatično osjetili svi prisutni Dubravka je okrenula na drugu "bandu" - na mirise i okuse Boke. Odlučila je, kako je rekla - "poslužiti" pjesmu – "Brodet od Boke". Dubravka je iskusno i vješto spojila opise grada s kulinarskom terminologijom i nazočnima ovu pjesmu "poslužila na tihoj vatri". Nakon toga slijedili su određeni dijelovi iz poglavlja "Svete kotorske ljubavi" knjige "Pontapeti", točnije pjesma "Ozana Kotorka" (Blažena Ozana Kotorska).

"Budući, moji dragi prijatelji, da mojim bićem struji more, dišem Boku i rodni Kotor, ali i zrak sa planine i miris krša crnogorskog sa ponositog Cetinja odakle su i moji korijeni, po majci. Pa se sada penjem u visine sokolova i orlova do crnogorskog svetog krova. Pišem i čitam gorsku vilu koju sam napisao za vrijeme kada smo se borili za nezavisnu Crnu Goru i ušla je na CD umjetnika koji su je opjevali. Inače je rock kompozicija, a ovako glasi:"

"Gorska vila

Vilo gorska stjenovita. Do neba si od kamena. Lijepa, gorda, tajnovita. Njedrima ti luča blista, oči, čelo tvoje vrelo. Kad se penjem tebi vilo od javora i borova od katuna do dvorova. Sva od riječi i obraza, od visine i od groma. Vjerna. Topla, sa ognjišta. Sa ognjišta svakog doma. Po tebi se dan poznaje, ljepota ti vječno traje. List pozlaćen tvojih gora, ticalice plavog mora, gorski vijenac i prvijenac. Muška glava samo pravo. Vilo gorska božja silo od istine sa planine. Plemenita hrabra goro, uzdanice, soko, oro. Noći skuplja svakog vijeka od obraza i čovjeka."

U sjetnom tonu posljednje pjesme kojom je pozdravila svog Marina i supruga Ljubomira te svoje rođake iz Tivta – Boženu i Nikicu Staničića, ovu emotivnu večer poezije polako je privela svome kraju. Predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba Dušan Mišković zahvalio se Željku Brguljanu i Dubravki Jovanović na dolasku, a nazočne je pozdravio:

"Do slijedećeg susreta u Crnogorskom domu."

PREDSTAVLJANJE KNJIGE O SNIMANJU FILMA "VOSKRSENJA NE BIVA BEZ SMRTI"

Tekst i fotografija: Bojan Radulović

U povodu stotinu godina od premijernog prikazivanja filma "Voskresenja ne biva bez smrti" 1922. godine u Rimu, u Crnogorskom domu u Zagrebu je prvoga dana decembra održana promocija knjige o snimanju filma. Knjiga je prošle godine objavljena u Crnoj Gori, također iz istog razloga – radi obilježavanja godišnjice premijere filma.

Skup je moderirao Nenad Bogdanović, predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske koja je skup organizirala uz financijsku pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske. On je prvi govorio i pozdravio sve prisutne te je istaknuo jedan kuriozitet – a taj je da su se u Crnogorskom domu našla dvojica bivših predsjednika parlamenata dviju država – Luka Bebić, koji je bio predsjednik Sabora te Ranko Krivokapić koji je, osim u ministarskoj, sjedio i

u fotelji šefa crnogorskog parlamenta. O dvojezičnom izdanju scenarija filma u formi knjige (na crnogorskom i talijanskom jeziku) i o uzbudljivoj sudbini filma u Crnogorskom domu govorio je priređivač knjige Andro Martinović, suradnik u Crnogorskoj akademiji nauka i umjetnosti. Punoj dvorani Crnogorskog doma obratili su se i umjetnik i pisac Dimitrije Popović te Ranko Krivokapić.

Martinović je opisao kratku historiju peripetija koje su pratile snimanje, premijeru te sudbinu filma i one koji su ga stvarali, dok se Dimitrije Popović u svom izlaganju najviše fokusirao na simbole u scenografiji i kadrove filma.

"Prema projektu ovoga filma osjećam i određen sentiment jer su moj pradjed i otac Vladimira Popovića koji je napravio film - dva rođena brata" otkrio je nazočnima

naš poznati umjetnik.

Dimitrije je preko obitelji saznao mnogo zanimljivosti sa snimanja pa je tako publici ispričao i jednu komičnu. Naime njegov stric je u jednoj filmskoj sceni morao odglumiti plakanje i to mu nikako nije išlo, nije mogao da izmami suze, nakon čega mu je redatelj "opalio" pljusku toliko jaku da je ovaj konačno proplakao i scena je snimljena.

"Struktura scenarija odnosno narativa ovog filma iznimno je zanimljiva jer u sebi sadrži karakter klasične grčke tragedije", rekao je Dimitrije Popović.

Iako je ovaj film prikazivan u Italiji, Francuskoj, Egiptu, Australiji i drugdje, gledan kroz povijesni kontekst jasno je zašto film koji je veličao Crnu Goru nikada nije prikazan u Crnoj Gori, tada Kraljevini SHS (odnosno Jugoslaviji), jer je ta država etnički gledano priznavala samo Slovence, Hrvate i Srbe, dok su Makedenoci, Bošnjaci, Crnogorci i ostali bili samo "južni Srbi", "Srbi muslimanske vjere", "primorski Srbi" i slično...

"Sudbina ovog filma kao da je pratila sudbinu države kojoj je posvećen. On je dugo bio izgubljen kao što je dugo bila izgubljena i crnogorska neovisnost", kazao je Martinović.

S pozicije zaslužnosti, kao idejni tvorac ovog filma i nositelj cijelog projekta ističe se Vladimir Đ. Popović, istaknuta ličnost crnogorske emigracije nakon Prvog svjetskog rata. Danas se vjerojatno ne smatra nekom posebnosću da je netko pokušao svjetsku javnost informirati o temama Crne Gore dugometražnim igranim filmom. I to je sasvim opravdano – danas se takvi filmski uradci - igrani ili novinarski/dokumentarni – istiniti ili neistiniti - masovno koriste kada treba opravdati razaranja Iraka, Libije, Sirije, Ukrajine ili pak Gaze, no treba uzeti u obzir da se Vladimir Popović za film odlučio prije više od stotinu godina. Film je tada bio nedovoljno poznat izum i nedovoljno istražen medij, i mnogo kritiziran sa strane dijela kratkovidnog establišmenta koji mu je predviđao lošu budućnost zbog početničkih tehničkih poteškoća snimanja u boji i snimanja zvuka. Zbog tih tehničkih ograničenja film u to vrijeme nije mogao u potpunosti nadomjestiti maštu čitatelja knjiga ili putopisnih članaka iz novina. Mašta čitatelja stvarala je slike, boje i zvukove i tu, nažalost, tadašnji nijemi i crno-bijeli film nije mogao konkurirati. Unatoč tome dalekovidnost i vizija Vladimira Popovića pogurala je taj projekt u potpuno novi medij – film. I to ne bilo kakav film; Prema svemu sudeći "Voskresenja ne biva bez smrti" prvi je film u povijesti kinematografije kojim

se kroz formu ozbiljnog dugometražnog igranog filma želi postići propagandni učinak obrazovanja javnosti da se na prostoru jedne države, Kraljevine SHS, zbiva nepravda prema jednome narodu kojemu je oteta samostalnost. Nažalost, vremenski gledano film se nije moglo dovoljno brzo realizirati kako bi se njime utjecalo na sudionike u pregovorima između pobjednika i poraženih sila u Prvom svjetskom ratu na Ženevskoj konferenciji.

"Vladimir Popović predosjećao je da će taj novi izum – film – u budućnosti postati moćno sredstvo propagande", rekao je Andro Martinović.

Sredstva za snimanje Popović je osigurao uz pomoć talijanske kraljice Jelene Savojske, kćerke kralja Nikole I., kao i drugih Crnogoraca koji su živjeli u Italiji. Realizaciju filma od početka je podržavao pjesnik i ekstremno desni političar Gabriele D'Annunzio (u Hrvatskoj povijesti na lošem glasu kao okupator grada Rijeke), koji je surađivao s Vladimirom Popovićem na konačnoj verziji scenarija. Oko ovog projekta okupila su se značajna imena talijanskog filma onog vremena a u filmu se pojavljuje i veliki broj crnogorskih emigranata. Glavnu ulogu tumači Elena Sangro, jedna od zvijezda te kinematografske epohe.

"Velika dragocjenost ovog filma leži i u činjenici da nam on pokazuje i dokazuje s kakvim se velikim entuzijazmom i ljubavlju prema Crnoj Gori radio ovaj

projekt. Iz ljubavi prema domovini mnogi su htjeli dati svoj doprinos i glumiti u filmu. Tako su u filmu glumili mnogi poznati Crnogorci toga doba koji su se sklonili u emigraciju u Italiju. Primjerice visoki oficir Savo Filipov Čelebić, veliki crnogorski borac u Prvom svjetskom ratu te organizator i vođa Božićnog ustanka crnogorskog naroda 21. decembra 1918. godine protiv srpske okupacije Crne Gore, glumi u ovom filmu kao – statist", otkrio je nazočnima Andro Martinović.

Ranko Krivokapić, bivši predsjednik Skupštine Crne Gore (2003.-2016.) i bivši ministar vanjskih poslova (2022.) govorio je o problematici koja povezuje projekt ovog filma s onim što se Crnoj Gori iznova događa kroz njezinu povijest. Istaknuo je manu Crne Gore koje se ona mora što prije riješiti, a ta je da unatoč tome što je jaka kada treba da se bori protiv vanjskog neprijatelja, ona je najslabija kada nema borbe, kada je mir, i kada u takvom stanju potpunog izostanka neprijateljske ugroze izvana ona u biti kreće da radi sama sebi o glavi iznutra.

"Da ponovim onu narodnu poruku – tko ne nauči iz svoje povijesti opet će je ponavljati na mnogo tragičniji način a mi smo to bukvalno radili do očiglednosti", rekao je na skupu Krivokapić.

Nakon predstavljanja knjige publika je pogledala projekciju rekonstruirane verzije filma koju je radio prof. Dejan Kosanović.

NASTUPI ZBORA "MONTENEGRO"

Tekst i fotografija: Bojan Radulović

Pjevački zbor Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore tijekom vikenda 9. i 10.12. prvo je u subotu nastupio u Zagrebu, na koncertu "Nitko da ne dođe do prijatelj drag", a onda sutradan u nedjelju na drugom kraju Hrvatske u Umagu, na tradicionalnom "Crnogorskom šedniku".

Na XV. koncertu pod nazivom "Nitko da ne dođe do prijatelja drag", Pjevački zbor "Montenegro" nastupio je s tri pjesme, na poziv organizatora - Bošnjačke nacionalne zajednice za Grad Zagreb i Zagrebačku županiju. Koncert je održan u dvorani Novinarskog doma u Zagrebu. Zbor "Montenegro" nastupio je u svom punom sastavu i izveo je pjesme "Sve ptičice zapjevale", "Poljem se vija" i "Bokeljska noć".

Osim Bošnjaka i gostujućih Crnogoraca iz zbora "Montenegro", program je obogatila i klapska skupina iz Zagreba pod nazivom "Klapa Banderija" koje su sve prisutne oduševile svojim nastupom. Cilj poziva "Montenegro" i "Klapi Banderiji" bio je da se ovaj događaj zagrebačkih Bošnjaka i ove godine obogatiti sudjelovanjem i drugima – što se ponovno pokazalo kao puni pogodak.

Na umaški nastup krenulo se ujutro u nedjelju 10.12., na poziv Udruge Crnogoraca iz Umaga. S obzirom da je organizator šednika također crnogorska manjinska

udruge članovi zbora su, osim instrumenata za nastup, Umažanima i ostalim sudionicima donijeli i izložbu "Crnogorski vladari kroz likovnu vizuru", koja je doneдавно oslikala zidove Crnogorskog doma u Zagrebu, te Crnogorski Glasnik i knjige koje je izdala Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske.

U Zajednici Talijana "Fulvio Tomizza" Umag, na "Crnogorskom šedniku" nastupili su:

1. Mješoviti pjevački zbor "Montenegri" Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka,
2. Članovi Društva Perojskih Crnogoraca "Peroj 1657.",
3. Pjevački zbor Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb,
4. Članovi i članice Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Bujština" Umag.

Pjevački zbor "Montenegro" Zagreb izveo je pet pjesama: "Sve ptičice zapjevale", "Kad prošetam Crnom Gorom", "Poljem se vija", "Sejdefu majka buđaše" i "Bokeljska noć".

Za 2023. godinu to su posljednji službeni/javni nastupi Pjevačkog zbora "Montenegro", u sklopu programskih aktivnosti koje su financirane od strane Savjeta za nacionalne manjine Grada Zagreba.

NAKON DESET GODINA PONOVRNO IZLOŽBA ZORICE VUKADINOVIĆ

Tekst i fotografija: Bojan Radulović

Izložba pod nazivom "Na putu prema jugu" otvorena je u srijedu 13.12. u Crnogorskom domu u Zagrebu, gdje su se okupili svi koji vole umjetnost, te svi koji poznaju i cijene Zoricu Vukadinović i njezin dugogodišnji trud i staž kao članice Društva Montenegro, te kao nekadašnje članice Pjevačkog zbora "Montenegro" Zagreb.

Na otvorenju je uvodno govorio Bojan Radulović, predsjednik Društva, te autorica kojoj je Radulović postavio nekoliko pitanja vezanih za njezine slike i naslov izložbe. Autorica, koja je posljednji put u Crnogorskom domu imala izložbu 2013. godine, dakle prije punih deset godina, u svom slikarskom radu teži svjedočiti ljudskoj težini za davanjem i vječitoj potrazi umjetnika za inspiracijom. Na njezinim dojmivim slikama sve je s namjerom naslikala jer je, kako autorica reče – "kroz namjeru sve moguće, i dojmivo. Bilo da

se kroz sliku probijam snoviđenjem, bilo da ju naprtim na leđa i krenem na put. Na dalek put na jug".

Na upit o tom "jugu" koji se spominje u nazivu izložbe na otvorenju je kazala sljedeće: "Ima to mnogo veze s mojim podrijetlom, i mojem vraćanju na temelje, na izvor, u moju Crnu Goru, na jug".

Radulović je slike, u dogovoru s autoricom, u prostoru galerije Crnogorskog doma podijelio u dva tematska dijela. Kada se uđe lijevo u prostor zatiče se Zoričin ekspresionizam, nadrealne i maštovite slike koje kao da su izniknule iz onostranog, iz bezbrojnog mnoštva iskustava koja su nastajala od malih nogu risanjem neprepoznatljivih dječjih oblika komadom uglja po podu kuhinje, pa do današnjih vizura i bujica asocijacija, dojmova, čarolija i topline. Desno u prostoru nalaze se slike koje pripadaju realizmu, to su zamrznute memorije

Vukadinović, mentalne slike koje je kasnije prenijela na platno. More, oblaci i obale, galebovi, uvale, gradske vizure... sve su to mentalne i neizbrisive slike koje Zorica nosi sa sobom u duši i podaruje ih onima koji gledaju njezine slike.

Zorica Vukadinović svoju inspiraciju crpi iz trenutka kada osjeća slobodu, a osjeća je – kada slika. Sebe, kao i dobar dio svojih slika, posvetila je budućnosti uzbudivši u sebi sentimente i smisao za ljepotu. Takva je njezina ženska duša, to je sprega između sadašnjih raspoloženja i duhovnosti, to su projekcije njezinih unutarnjih stanja, čežnji i vatre, snage i darovitosti. Ona upija svijet, transformira ga, izljeva na platno – i sebe odaje kao slikaricu istančanog ženskog senzibiliteta. I baš kao što samo žena može, izdvaja nas iz stvarnosti i smarajuće svakidašnjice, opčinjava nas i zadivljuje koloritom i nadahnućem. Tehnika slikanja Zorice Vukadinović izražava se u toplim prirodnim tonovima i nijansama, koje ona uspješno varira, a namazima uljanom bojom stvara harmonične cjeline. Na svojim slikama detalji fascinantno transponiraju u kompozicije kojima istovremeno uspijeva biti i originalna i prepoznatljiva. Sve slike naslikane su tehnikom ulja na platnu.

Opis izloženih radova:

1. Crna Gora
2. Crnogorka
3. Maslina I.
4. Maslina II.
5. Maslina poviše Budve
6. Mimoza
7. Školj
8. Školjka
9. Galebovi
10. Morski svijet
11. Moj Dubrovnik
12. Kornati
13. Suncokreti
14. Ruža.
15. Ruže
16. Pauk
17. Rajska vrata
18. Ptičja gripa
19. Daleka obala
20. Zima
21. Akt
22. Pogled
23. Pustinjanski cvijet
24. Jesen

Izložbu je realiziralo Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb, uz financijsku pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske.

"VEČE S NJEGOŠEM" U CRNOGORSKOM DOMU

Tekst i fotografija: Bojan Radulović

U sklopu programa "Dokumentarni film u Crnogorskom domu" Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb organiziralo je u 21. decembra u Crnogorskom domu u Zagrebu projekciju kratkometražnog filma u režiji i prema scenariju umjetnika Dimitrija Popovića "Oreol mikrokozma".

Kako bi uveličali 210. obljetnicu Njegoševa rođenja Društvo "Montenegro" i NZCH odlučili su program projekcije filma proširiti i pozvati u goste autora filma Dimitrija Popovića, prof. dr. sc. Savu Bogdanovića i glumca Momčila Otaševića. Tako se ovaj program dokumentarnog filma proširio u večer koja je bila posvećena Petru II. Petroviću Njegošu. Sama tematika - te učešće troje poznatih Crnogoraca - privuklo je velik broj posjetitelja u Crnogorski dom tako da se u dvorani/galeriji tražilo i mjesto više. U publici su čak bili i legendarni redatelj Veljko Bulajić te poznati producent Zoran Škugor.

Ovaj zanimljivi susret, koji zasigurno ne bi bio moguć bez financijske pomoći Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, odvijao se u dihotomiji pogleda i stavova o istoj temi, o temi Petra II. Petrovića Njegoša. Prof. dr. sc. Sava Bogdanović govorio je o Njegoševoj viziji svijeta kroz analizu "Gorskog vijenca" – a umjetnik Dimitrije Popović pričao je o Njegošu van "Gorskog

vijenca", o Njegošu kao čovjeku, kao ljudskom biću koje ima "obične" misli, strasti i strahove.

Profesor Bogdanović dotakao se mnogih tema koje je analizirao u Njegoševom djelu. Čak i temu boga. Prema Bogdanoviću bog jest prisutan u tom kapitalnom djelu, ali je promatrač, nije aktivan akter zbivanja. Sava Bogdanović smatra da se u "Gorskom vijencu" Njegoš obračunava ne samo s vanjskim neprijateljem, nego i sa "unutarnjim" – s tradicionalnom, zadržtom i primitivnom Crnom Gorom koja je puna praznovjerja i učmale i nepotrebne mitologije koja njegovu zemlju koči u razvoju.

Nakon profesora Bogdanovića govorio je Dimitrije Popović, čija se vizija pak širi van "Gorskog vijenca". Popović doslovce "spušta Njegoša na zemlju". Dugo je govorio o njemu ne samo kao o vladaru Crne Gore i vladiki, nego kao običnom smrtniku, jednome od nas, čovjeku koji u jednome trenutku kada boluje kaže da mu je žao što slijedom liječničkih preporuka mora mirovati unutar svojih prostora, i više ne može vidjeti žene iz vanjskog svijeta.

Momčilo Otašević je pred samu projekciju Popovićeve filma razveselio sve nazočne tako što je recitirao Njegoševu ljubavnu pjesmu "Noć skuplja vijeka".

"BUJŠTINA" UMAG NIZOM AKTIVNOSTI ZAKRUŽILA 2023. GODINU

Tekst: Ružica Mitrović Maurović

"Sijelo kraj ognjišta"

Milunke Medojević

*Oko vatre i ognjišta uvijek se okupljalo
Kovalo se toplo jelo, družilo se i pjevalo.
Žeravica sa ognjišta uvijek je simbol bila
Toplog doma i ljubavi, porodičnih svih idila.*

*Skupljali se Crnogorci uz ognjište puno plama,
Junačke razgovore vodili s pjesmom i guslama.
Kroz tišinu gusle ječe dok domaćin uz njih pjeva,
o junaštvu i o čojstvu iz bitaka i bojeva.*

*Dokle traje posijelo, domaćica kuva jelo,
Jagnjetina ispod saća, skorup stari i pogača,
Kačamaka i mlijeka, sira tvrda i krtole,
Crnogorska dobra hrana, sve što oni jesti vole.*

*Uz kapljicu šljivovice,
Čašu vina iz Crmnice,
Da okvasi grlo bijelo,
Biće bolje posijelo.*

Manifestacijom koja se čuva za kraj godine, tradicionalnim Crnogorskim "Šednikom" održanim 10. prosinca, Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Bujština" Umag zakružilo je svoje godišnje aktivnosti.

Privrženost ovom, već dugogodišnjem događanju članovi udruge, gosti, uzvanici i građani grada i okolice pokazali su i ovoga puta svojom brojnom prisutnošću, uprkos već mnogobrojnim predblagdanskim aktivnostima, punom dvoranom u kojoj se tražilo mjesto više.

Nakon uvodne riječi i pozdrava predsjednice društva Ružice Mitrović Maurović, prisutnima je svoje najbolje želje uputio gradonačelnik Grada Umaga Vili Bassanese posebno istaknuvši važnost i vrijednost ove manifestacije koja osnažuje ne samo uduge nacionalnih manjina, već multikulturalnost i participaciju građana u javnom i društvenom životu lokalne zajednice i njenu multikulturalnu raznolikost. Skup je u ime Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske pozdravio Bojan Radulović, novoizabrani tajnik i predsjednik Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb.

Program Šednika otvorila je prigodnim stihovima poezije "Sijelo kraj ognjišta" veteranka udruge i jedna od osnivačica društva Milunka Medojević.

Družiti se s građanima Umaga, uzvanicima i dragim gostima - bratskim udrugama kroz prezentaciju kulturne baštine crnogorskog naroda, kako bi poezijom, pjesmom i tradicionalnim plesom donijeli dio crnogorske kulture

i običaja te večeri pomogli su ostvariti: članovi Zbora Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb, članovi mješovitog pjevačkog zbora "Montenegri" Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka, članovi društva perojskih Crnogoraca "PEROJ 1657", dramska sekcija Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Bujština" Umag Milunka Medojević, Jovana Mašković, Mulaz Sijarić, te mlada voditeljica Laura Alessio, koja je te večeri po prvi put stala pred tako široki auditorij i odradila svoju ulogu za svaku pohvalu.

Uspješnosti Šednika pridodijela je i prezentacija izložbe "Crnogorski vladari kroz likovnu vizuru", sa 40-tak portreta crnogorskih vladara (počevši od arhonta Petra, preko vladara sve četiri velike dinastije: Vojsavljevića, Balšića, Crnojevića i Petrović Njegoša), portreta raznih

autora, a koja je realizirana uz pomoć Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske.

Po isteku programa, i ove godine, nezaobilazno, svi prisutni osvježili su se prije rastanka domijenkom, prvenstveno crnogorskim narodnim jelima pripremljenim u radionicama vrijednih volonterki udruge iz Umaga: Milunke Medojević, Slobodanke, Snježane i Sanje Čošković, Marije Mitrović, Milijane Sijarić, Raze Rovčanin, Ljilje Medojević i Regine Gardoš.

Kao i proteklih godina i ove godine program je realiziran u partnerstvu s Zajednicom Talijana "Fulvio Tomizza" koji su kao i za svaki predhodni Šednik ustupili svoje prostore.

*

Ovogodišnji crnogorski Šednik primjereno se nadovezao na izložbu grafika slikara i pisca popularnog Dimitrija Popovića koju je Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Bujština" Umag u suradnji s gradom umjetnika Grožnjanom priredilo u prostorima gradske galerije "Fontikus" u samom kamenom srcu ove srednjovjekovne utvrde.

Kako bi svojim članovima i široj publici prezentirali rad i djelo slikara Popovića i na taj način omogućili da uživaju u 30 grafika svrstanih u tri grafičke mape posvećene trima značajnim ličnostima crnogorske povijesti:

"Čudotvorac Cetinjski" - posvećena 190. godina od smrti crnogorskog duhovnog i svjetovnog vladara Petra I. Petrovića Njegoša, mape "Kralj" posvećene stogodišnjici smrti Nikole I. Petrovića Njegoša - posljednjeg crnogorskog suverena iz dinastije Petrović Njegoš, i "Oreol Mikrokozma" - izrađene u povodu 210. godina od rođenja Petra II. Petrovića Njegoša, 8. prosinca 2023. godine brojni uzvanici i ljubitelji lijepo umjetnosti pristigli iz uže i šire okolice i regije prisustvovali su svečanom otvaranju izložbe. Uvodnu riječ održao je kustos galerije Eugen Borkovski koji sje ovi izložbu ovako lijepo uredio na dva kata gradske galerije i potrudio se da na primjeren način prezentira rad poznatog slikara.

Delegacija društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Bujština" Umag također je pred kraj godine sudjelovala

u programu u povodu završetka 2023. godine po pozivu Zajednice Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Grada Pule-Pola, 18. prosinca u crnogorskom domu u Puli. Gospođa Milunka Medojević tom prilikom program je uveličala nizom svoji poezija, a druženje je nastavljeno uživajući u tradicionalnim crnogorskim jelima koje su priredile vrijedne domačice iz Pule.

Svi ovogodišnji programi realizirani su zahvaljujući financijskoj pomoći Grada Umaga i Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske bez čije se podrške isti ne bi mogli realizirati.

NASTUP ZBORA "MONTENEGRI" POVODOM DANA DRŽAVNOSTI BiH

Tekst i fotografija: Čana Pilić Drobnjak

Dana 24.11.2023 u Hrvatskom kulturnom domu u Rijeci obilježen je Dan državnosti Bosne i Hercegovine.

Nakon uvodnih pozdravnih riječi predsjednika Vijeća bošnjačke nacionalne manjine Senada Hajdarevića, uslijedio je govor gosta iz Zagreba dr.sc. Sada Alića.

U zabavnom dijelu programa sudjelovali su:

KUD Sevdah, zbor Sevdalinke te zbor Montenegri.

Zbor "Montenegri" je upotpunio ovo veče izvođenjem dvije pjesme, "Crna Gora je moj dom" i "Još ne sviče rujna zora".

Nakon službenog i zabavnog dijela programa, nastavljeno je ugodno druženje u prostorijama Bošnjaka.

"OREOL MIKROKOZMA" U RIJECI

Tekst: Želimir Novaković; Fotografija: Luka Bešlić

Dana 06.12. 2023. godine u prostorijama galerije "Montenegrina" u Rijeci otvorena je izložba grafika slikara i pisca Dimitrija Popovića pod nazivom "Oreol mikrokozma"

Izložba je iz grafičke mape posvećena Petru II. Petroviću Njegošu. Otvorenje izložbe pripalo je zboru domaćina sa spletom crnogorskih pjesama uz druženje i domjenak.

CRNOGORSKI ŠEDNIK U UMAGU

Tekst: Želimir Novaković; Fotografija: Zoran Bilčar

Dana 10.12.2023. godine u prostorijama Zajednice Talijana "Fulvio Tomizza" u Umagu održana je tradicionalna manifestacija Crnogorski Sednik.

Manifestaciji je prisustvovao zbor "Montenegri" iz Rijeke koji je izveo tri prigodne crnogorske pjesme.

U programu su učestvovali još i članovi Društva Perojskih Crnogoraca "Peroj 1657", mješoviti pjevački zbor Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" iz Zagreba te članovi i članice Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Bujština" iz Umaga.

GOSTOVANJE TEATRA 303 U SPLITU

Tekst: Milica Radojičić-Mikulić

Zajednica Crnogoraca Split, organizovala je 25.10.2023.godine program u Gradskom kazalištu mladih u Splitu. Te večeri je nastupio zbor ZCS "Crnogorske zore" i "Teatar 303" iz Kotora.

Zbor je otvorio program sa tri pjesme iz svog repertoara, a potom je odigrana predstava "Što dalje to bolje" i tako nastavljena uspješna saradnja ovog teatra iz Crne Gore i ZCS-a, a sala je bila popunjena do zadnjeg mjesta.

Komedija "Što dalje to bolje" je osvrt na dešavanja u poslijeratnom periodu i pogled na našu tranziciju od doba komunizma do današnjeg pluralizma. Priča je ispreplijetana događajima, koji su bili značajni za našu sredinu i isti su obrađeni sa puno doze humora i satire. Ima elemente stand up komedije, pozorišta improvizacije i interakcije sa publikom. Ova komedija obuhvata period kada smo živjeli bezbrižno i sa malo bili zadovoljni, pa sve do ovoga danas kad je pohlepa za bogastvom nadjačala i normalni razum.

Gledaoci su uživali u humoru koji je prisutan od početka

do kraja priče i tako ispunili cilj predstave, a to je da treba prije svega nasmijati gledaoce i omogućiti im da taj sat vremena zaborave na probleme koji ih okružuju, a istovremeno kroz priču, politički izbalansiranom satirou opomenuti one koji mogu ovu našu stvarnost popraviti u interesu svih i učiniti nam ovaj život malo ljepšim i dostojanstvenijim.

Ovim programom, otvorena je sezona jesenjih programa ZCS i u narednom periodu očekuje se niz zanimljivih događaja koje je ZCS planirala za ovu godinu.

CRNOGORSKO VEČE U SPLITU

Tekst: Milica Radojičić-Mikulić

Zajednica Crnogoraca Split organizovala je 03.11.2023. tradicionalnu manifestaciju "Crnogorsko veče" u restoranu Bolero u Splitu. Program je privukao oko 150 posjetitelja, mahom članova i prijatelja ZCS, a bili su prisutni i predstavnici ostalih nacionalnih manjina iz splitsko-dalmatinske županije, predstavnici crnogorske nacionalne manjine iz drugih gradova Republike Hrvatske, predstavnici grada i gosti iz Crne Gore.

Na samom početku, gostima se obratila predsjednica ZCS Milica Radojičić-Mikulić koja se zahvalila na dolasku i poželjela ugodno veče i lijep provod svim prisutnima. Program je vodila voditeljka Radija Dalmacija Edita Lučić-Jelić. Te večeri, nastupio je zbor ZCS "Crnogorske zore" izvodeći pjesme: "Mlada Jela", "Sejdefu majka buđaše" i "Nide nebo nije plavo". Nakon

zboru, nastupio je novinar i glumac Mihailo Radojičić, kao gost iz Crne Gore, koji se na komičan i zabavan način osvrnuo na historijsku povezanost Crne Gore i Hrvatske i ispričao neke zanimljivosti o sličnostima te dvije zemlje. U ime Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, prisutnima se obratio tajnik NZCH i ispričao za spriječenost Nenada Bogdanovića, predsjednika, da prisustvuje ovoj manifestaciji. Prvobitno je bilo zamišljeno da te večeri nastupi i zbor "Montenegro" iz Zagreba, ali su i oni bili spriječeni da dođu.

Nakon svih ostalih izvođača, mikrofon je preuzela poznata pjevačica iz Crne Gore Jadranka Barjaktarević, koja se rado odazvala na poziv ZCS da bude specijalni gost i uveseli prisutne crnogorskim pjesmama. Zabava je potrajala do ranih jutarnjih časova, a utisci gostiju i organizatora su da je manifestacija ispunila sva očekivanja i da su se svi lijepo proveli.

FILM "GRUDI"

Tekst: Milica Radojičić-Mikulić

U srijedu 29.11.2023.godine u 20 h u Kinu "Zlatna vrata", Zajednica Crnogoraca Split je organizovala prikazivanje filma "Grudi".

grani film "Grudi" prema scenariju Vladislave Vojnović i Marije Perović, bio je crnogorski kandidat za 93. nagradu Oskar Američke akademije filmske umjetnosti i nauka u kategoriji najboljeg međunarodnog dugometražnog filma u 2020. godini.

Film prati Anu (Marija Škaričić), Zorku (Nada Šargin) i Jelenu (Dubravka Drakić) koje se susreću u rodnom gradu na dvadesetpetu godišnjicu mature. Njih tri žive u tri različite zemlje nastale raspadom Jugoslavije i svaka ima drugačiji, ali i ozbiljan, problem s grudima. Tu je i njihov šarmantni školski prijatelj Fuki (Vojin Četković) sklon nestašlucima. Tokom tri naredna dana, u Nikšiću, četvoro će prijatelja preispitati svoje živote i suočiti se s neizvjesnom budućnosti. Osim Marije Škaričić u filmu se pojavljuje i hrvatska glumica Bruna Bebić.

Film je sufinansiran sredstvima Filmskog centra Crne Gore i Hrvatskog audiovizualnog centra kao koprodukcija Crne Gore, Hrvatske i Srbije. Realizovan je u produkciji producenckuće Kino d.o.o. i Open Box Studio iz Podgorice, a hrvatska koproducentkinja je Sanja Šamanović iz umjetničke organizacije Mitropa. Film je sniman u Nikšiću i dijelom u Splitu.

Na projekciji filma, ZCS je ugostila scenaristkinju, rediteljku i producenticu filma Mariju Perović koja se i obratila publici prije projekcije. Gosti te večeri su bili i glumica Bruna Bebić sa dijelom ekipe koja je snimala scene u Splitu. Među gostima je bio i direktor Uprave za saradnju sa dijasporom i iseljenicima Arben Jakupi, kao i predstavnici grada i ostalih nacionalnih manjina, članovi ZCS. Zbog tematike filma, ZCS je u organizaciju uključila i udrugu "Caspera" iz Splita, žena oboljelih i liječenih od karcinoma.

DAN LJUDSKIH PRAVA U SPLITU

Tekst: Milica Radojičić-Mikulić

Tradicionalna manifestacija XII Kulturno stvaralaštvo nacionalnih manjina grada Splita - obilježavanje Dana ljudskih prava i Dana splitske koordinacije održano je 4.12.2023. godine u Domu hrvatske vojske u Lori.

U ime Zajednice Crnogoraca Split, nastupio je zbor "Crnogorske zore" sa tri pjesme, a pored njih nastupile su i druge kulturne udruge nacionalnih manjina.

10.12.2023. godine u restoranu "Bolero" u Splitu organizovana je i proslava Međunarodnog dana ljudskih prava, koji se ujedno obilježava i kao dan nacionalnih manjina u gradu Splitu i Splitsko-dalmatinskoj županiji. Proslavi su, pored ostalih nacionalnih manjina koje djeluju u gradu Splitu, prisustvovali predstavnici VCNM grada Splita i ZCS i njihovi članovi.

Istim povodom, 11.12.2023. godine, predsjednik Gradskog vijeća Željko Domazet i gradonačelnik Ivica Puljak organizovali su prijem za predstavnike vijeća, udruga i zajednica nacionalnih manjina grada Splita.

U ime crnogorske nacionalne manjine prijemu su prisustvovala predsjednica Vijeća crnogorske nacionalne manjine Ana Radović-Kapor i predsjednica Zajednice Crnogoraca Split Milica Radojičić-Mikulić. Svi prisutni su naglasili dobru saradnju i partnerski odnos sa službama grada Splita.

ŠEDNIK ČETVRTKOM: DRAGUTIN LALOVIĆ I OMER KARABEG

DRAGUTIN LALOVIĆ

Srpska pravoslavna crkva u Crnoj Gori bila je do skoro država iznad države, ali je "preuzimanjem vlasti" 2020. godine taj status izgubila, a odlaskom mitropolita Amfilofija bitno oslabila, smatra naučnik i politikolog Dragutin Lalović, koji je 23. novembra bio gost Matice crnogorske i njenog serijala *Šednik četvrtkom*.

Mitropolit Amfilohije nije imao gospodara ni u Srbiji ni u Crnoj Gori i bez njega to više nije ista crkva. Ona sada nije država iznad države i bitno je slabija. Više nije samostalna u odnosu na beogradski centar, a i preuzela je vlast. Ništa nije isto, jer se pravila igre mijenjaju – ocijenio je Lalović.

Bivšeg mitropolita SPC je okarakterisao kao "najvećeg neprijatelja Crne Gore u proteklih 30 godina", ali i osobu sa zaslugama u vraćanju državnog suvereniteta i očuvanju građanskog mira.

– I Amfilohijevo je nasljeđe crnogorska samostalnost i to što u Crnoj Gori nije bilo građanskog rata. Đukanović je preživio zahvaljujući Amfilohijevoj podršci. Beogradski sporazum je najveći potez koji je Milo Đukanović odigrao i za to je imao Amfilohijevu podršku. Niko od njegovih nasljednika nije dorastao da stane u njegove čizme. Amfilohije Radović je, kao i Milo Đukanović, istorijska ličnost, a iza istorijskih ličnosti obično su patuljci – rekao je Lalović.

Dodaje i kako je pokojni poglavar SPC u Crnoj Gori jedina osoba kojoj je pošlo za rukom da one koji su se izborili za vlast iz iste te vlasti eliminiše.

– Zašto je Amfilohije tražio da Demokratski front ne bude dio vlasti? Zato što nisu njegovi. Ta Vlada (Zdravka Krivokapića) je formirana na pritisku Zapada da DF ne može u nju, ali to da oni koji su većina ne budu dio vlasti nije mogao napraviti niko osim Amfilofije Radović – rekao je Lalović.

Lalović smatra da je usvajanje Zakona o crkvama i vjerskim zajednicama bila greška i da taj pravni akt nije

trebalo donositi, a da je Temeljni ugovor pravno-ništavan i da će "kad tada biti poništen".

– Potpisivanje Temelnog ugovora nije kapitulacija Crne Gore, jer je taj akt ništavan. Pitanje je samo ko će sprovesti tu odluku – rekao je Lalović.

Ističe i kako je odluku bivšeg premijera Dritana Abazovića da potpiše Temeljni ugovor doživio kao provokaciju.

– Dritan Abazović je jedna vrsta herojske pojave i krajnje makijavelističke političke tehnike. On je srozao sve kriterijume. Potpisao je Temeljni ugovor koji ni

Dragutin Lalović
Danilo Ivezić
Crnogorski izazovi

Krivokapić nije želio da potpiše. To sam shvatio kao krajnju vrstu provokacije – rekao je Lalović.

Kada je riječ o ustoličenju aktuelnog mitropolita Joannikija, 5. septembra 2021. godine na Cetinju, Lalović smatra da je onaj ko je udlučio da taj čin izvede na onakav način ponizio i crkvu i državu, ali i samog patrijarha srpskog Porfirija.

– Ogromna je sreća što su Cetinjani reagovali kako su reagovali, jer je tu svašta moglo da se dogodi. Porfirije je bio kod nas u Hrvatskoj i ostavio najbolji mogući dojam. Time je urušen ugled i patrijarha i crkve – rekao je Lalović.

Smatra, takođe, da je Crnogorska pravoslavna crkva imala priliku da se uzdigne, ali da je ona nije iskoristila.

– Crnoj Gori je potrebna crkva, a vidim da se ona sada raspada. Ljudi koji su obnavljali CPC su stalno bili šikanirani, a crkva je u pravom smislu crkva kada je proganjena. To je bila šansa da se CPC uzdigne, ali ona to nije uradila. Propustili su veliku priliku – ističe Lalović.

Primjećuje i kako je 2020. prvi put nakon 1997. poraženi u Crnoj Gori priznao poraz i kako od tada više niko ne osporava rezultate izbora.

– Većina formira Vladu i to je korak naprijed – kaže on i dodaje kako je sada ključna dilema može li Crna Gora da "izdrži demokratiju" i misle li ovdašnje političke partije

"svojom glavom" ili slušaju savjete iz nekog centra.

Smatra da novoj vladajućoj garnituri treba dati šansu i da će ona biti za Evropu ukoliko Evropa, kako kaže, pobjedi u ratu koji Rusija protiv nje vodi u Ukrajini.

– Crna Gora nije imala opoziciju, imala je oporbu. Ta dva termina, po meni, nemaju isto značenje. Oporba je bio Demokratski front i te ekstremne stranke koje osporavaju demokratiju. Sada se događa promjena i ta oporbena stranka dolazi na vlast. Oni će sada, ne samo promijeniti retoriku, nego će postati i odgovorna vlast, jer je ta vlast sada njihova. Crna Gora sad ima legitimnu Vladu i opozicija treba da joj da šansu. Meni se čini da je opozicija iznenađena što se našla u poziciji u kojoj se našla. Ne ponašaju se kao oporba, ali ni ovom Spajiću ne daju priliku. Moraju tu konfliktnost da smanje i da nauče osnovno pravilo demokratije, a to je da nema neprijatelja – navodi on.

Ističe i kako Spajić "u svakom trenutku sa DPS-om može da napravi neki dil", ali i kako je Milo Đukanović i dalje problem te partije, jer "niko ne vjeruje da je on otišao".

Govoreći o predstojećem Popisu stanovništva, Lalović upozorava kako će onaj ko pritiska crnogorski korpus izazvati suprotan efekat i iznenaditi se brojem Crnogoraca.

U tom kontekstu ističe da je prelomni momenat u Crnoj Gori bio između 1991. i 2001. kada je značajno povećan broj Srba. To ga, kaže, navodi na zaključak da u Crnoj

Gori postoji "korpus ljudi sa dvojnim identitetom".

Lalović smatra da je građanska država "besmislena", da postoji samo građansko društvo, ne i građanska država i poručuje da "onaj ko misli da može ići protiv ideje nacionalne države gubi bitku".

– Građanska država je demokratska država. Očigledno je da je ona rezultat manjka samopouzdanja koji je DPS imao kada se pokazalo da Crnogorci više nisu većina, a Srbi manjina. Građanska država nije suprotna nacionalnoj državi, jer ako nećeš nacionalnu državu ne možeš imati nikakvu državu. Svi u Crnoj Gori su Crnogorci, nebitno kako se etnički opredjeljuju – poručuje Lalović.

On kaže da je nacionalizam "najveća sila našeg vremena" i da je teza o crnogorskom nacionalizmu kao "bombi u temeljima države", takođe, besmislena.

– Teza o dva nacionalizma nije tačna. Ovdje fali crnogorski nacionalizam u demokratskom i liberalnom smislu. U svijetu ne postoji nacija koja nema nacionalizam. On je aksiom postojanja modernog čovjeka i oblik subjektiviteta jednog naroda, a Crnogorci kao da se stide svog identiteta. Radi se, u stvari, o srpskoj šovinizaciji Crne Gore, a to izaziva da reagujete na isti način, šovinizmom na šovinizam. Kada ste ekstremno ugroženi primorani ste da ekstremno i reagujete – zaključio je Lalović.

OMER KARABEG

Ako Evropska unija do sada nije uradila ništa da u svoj sastav uvrsti zapadnobalkanske države, male su šanse da će to uraditi i u budućnosti, smatra doajen novinarstva i urednik čuvene emisije "Most" na Radiju Slobodna Evropa Omer Karabeg, 30. novembra kada je bio gost Matice crnogorske i njenog serijala Šednik četvrtkom.

Govoreći o stanju u Evropi, Karabeg ističe kako se plaši predstojećih izbora za novi saziv Evropskog parlamenta i toga na šta će Stari kontinent nakon njih ličiti.

"Desnica u Evropi strašno jača. U Evropi se budi kolonijalna mržnja. Jako se bojim izbora za Evropski parlament na proljeće i na šta će Evropa nakon toga ličiti", naveo je on.

Ističe kako Srpski svet predstavlja blažu verziju Velike Srbije i kako nam se taj projekat "podmeće" kao legitimna briga za Srbe u regionu.

"Srpski svet je kopija Ruskog sveta i soft varijanta Velike Srbije. Srpski svet je prvi plasirao historičar **Aleksandar Raković**. Riječ je o ideji Ilije Garašanina koja traje i ko zna koliko će još trajati. To se podmeće kao legitimna briga za Srbe u regionu", ističe Karabeg.

Smatra i kako destabilizaciju na Zapadnom Balkanu pomažu upravo oni koji na Beograd gledaju kao na

lidera u regionu.

"Mislim da je napad u Banjskoj osvijestio međunarodnu zajednicu i da je konačno shvatila s kim ima posla. Ranije su mislili da mogu pridobiti Vučića, a sada im je jasno da ne mogu", poručuje on.

Ističe i kako je proevropska linija u Srbiji jako tanka.

"Dok Vučić može na ovaj način da vlada i dok ima dovoljno medija na raspolaganju teško da tu bilo šta može da se učini", kaže Karabeg.

Govoreći o BIRN-ovoj mapi navodnih crnogoskih ekstremista, on kaže kako ga čudi da je organizacija sa takvim renomeom sebi dozvolila nešto tako.

"Čudi me da je BIRN to sebi dozvolio. Nije mi jasno zašto su to uradili, zaista ne razumijem", rekao je on.

Ocijenio je i kako su upravo mediji bili stubovi rata 90-ih godina na prostoru bivše Jugoslavije.

"Ta količina huškanja bez medija nije mogla. Mediji su odradili posao, a mnoge moje kolege su na to pristale", rekao je Karabeg.

On smatra i kako se ovi prostori nisu "pomjerali" iz 90-ih godina i da se to najbolje vidi po retorici ovdašnjih političkih elita.

"Kada pogledate kakav je narativ, to su i dalje 90-e godine. Narativ je grozan", rekao je Karabeg.

On, međutim, smatra da rata na ovim prostorima ipak neće biti.

"NATO je tu i neće dozvoliti da se ponovo tučemo",

smatra Karabeg.

Govoreći o uticaju društvenim mreža, Karabeg kaže kako je zahvaljujući njima "svaka glupost dobila pravo glasa".

"Društvene mreže imaju ogroman uticaj. Kada su se pojavile, mislio sam da je to smrt cenzuri. Međutim, ispostavilo se da su mrzitelji svojom mržnjom okupirali mreže. Svaka glupost je dobila pravo glasa i to je strašno", rekao je on.

Podsjeća, takođe, da su mediji uveliko izgubili interesovanje za dešavanja u Ukrajini i pažnju u međuvremenu prebacili na Bliski istok. U tom kontekstu procjenjuje i kako će se rusko-ukrajinski rat ubrzo pretvoriti u zamrznuti sukob.

"Jer Ukrajina ne uspijeva da povрати okupirane teritorije. Sve više jača ta kompromisna linija da se taj sukob zamrzne i da Rusi zadrže teritorije koje su uzeli", navodi on.

Govoreći o stanju u Pojasu Gaze, gdje je u izraelskoj kampanji bombardovanja te blokirane enklave, broj nastradalih premašio 15 hiljada, od čega su većina djeca i žene, Karabeg ističe kako "međunarodno pravo više ništa ne znači".

"Sada važi samo pravo jačega. Dobro i zlo se pomiješalo i ovom svijetu se ne piše dobro. Ljudskosti više nema, to se gubi", kazao je Karabeg.

Ispričao je da se i nakon tri decenije od raspada Savezne Federativne Republike Jugoslavije i dalje izjašnjava kao Jugosloven i da kod Crnogoraca najviše cijeni njihovu elokventnost.

DOKUMENTARNI FILM DIMITRIJA POPOVIĆA

Tekst: Bojan Radulović; Fotografija: Nenad Bogdanović

Svestrani crnogorski umjetnik Dimitrije Popović predstavio je na svečanoj premijeri 4.11.2023. svoj dokumentarni film 'Oreol mikrokozma', u Histrionskom domu u Zagrebu. Film je inspiriran djelima gospodara Crne Gore, vladike i pjesnika Petra II. Petrovića Njegoša, povodom 210. godišnjice njegova rođenja.

Popovićev petnaestominutni uradak nudi suvremeno čitanje i interpretaciju Njegoševa književnog opusa kojime se stavlja fokus ne samo na mistične, religijske i filozofske aspekte Njegoševog djela, već i na fenomen erotizma, koji je, kako Popović ističe, neophodan za potpunije razumijevanje Njegoševog stvaralaštva.

Film predstavlja simbiozu različitih umjetničkih formi i talenata, uključujući interpretaciju dijelova Njegoševe poezije od strane glumca Slobe Marunovića, te sofisticirano montiranje Željka Petreša, koji je svojim vještinama

· dodatno obogatio vizualni i narativni dojam filma.

· Dimitrijevo bavljenje ovom tematikom već je izazvalo zanimanje i kontroverze, osobito nakon izvođenja performansa ovoga ljeta na Cetinju. Popovićev performans, u kojem su sudjelovali Severina i glumac Sloba Marunović, izazvao je burne reakcije i osude iz srpskih medija, koji su autore neopravdano optužili za blasfemiju i oskrvrnuće Njegoševog lika.

· U Histrionskom domu Dimitrije Popović je za "24 sata" rekao da je Njegoša htio prikazati kao "kompleksnog autora čijem djelu uloga erosa daje posebnu dimenziju".

· *"Mistično i senzualno su dvije dominantne karakteristike mog filma koje govore o tragičnosti Njegoševog poetskog genija. Također film je i alegorija o čovjekovoj iskonskoj potrebi za umjetničkim stvaralaštvom"*, rekao je Dimitrije.

ZBOR "MONTENEGRO" NASTUPOM ULJEPŠAO BOŠNJAČKU VEČER U ZAGREBU

Tekst: Bojan Radulović; Fotografija: Nenad Bogdanović

Na poziv organizatora, Bošnjačkog kulturno-umjetničkog društva "Sevdah" iz Zagreba, zbor "Montenegro" Zagreb publici je izveo pjesme "Sejdefu majka buđaše" i "Još ne sviče rujna zora" u sklopu manifestacije "Kulturno stvaralaštvo Bošnjaka u Zagrebu".

Cilj poziva bio je da se ovaj događaj zagrebačkih Bošnjaka obogati sudjelovanjem i zagrebačkih Crnogoraca, te rasplesanih Roma i Romkinja iz Pule, koji su također gostovali na manifestaciji. U nedjelju 12.11.2023. u organizaciji BKUD "Sevdah" iz Zagreba u Zagrebačkom kazalištu lutaka, održana je sedma po redu manifestacija kako bi zagrebačkoj publici - pripadnicima bošnjačke nacionalne manjine, te domicilnom stanovništvu i svima zainteresiranima - predstavili kulturno stvaralaštvo bošnjačkih udruga na području

· Bošnjaka u Zagrebu.

· Organizatori vjeruju da ovakvom manifestacijom aktivno doprinose očuvanju etničkog, kulturnog i jezičnog identiteta, tj. da daju doprinos kulturnom i društvenom razvitku Bošnjaka u Zagrebu na način da što više mladih Bošnjaka vidi rad bošnjačkih udruga i time se zainteresiraju i uključuju u rad različitih udruga koje bi se onda manifestirale kroz poeziju, dramske tekstove, narodne pjesme, glazbu i ples.

· "Cilj nam je povezati bošnjačke udruge koje se bave kulturnim amaterizmom na području našeg grada kako bismo razmijenili iskustva, kako bismo se međusobno sjedili i nadopunjavali, jer svaka udruga njeguje drugačiji vid kulture i ima drugačije spoznaje o kulturnim potrebama Bošnjaka u Zagrebu" napisao je u svome pozivu Društvu "Montenegro" Zagreb gospodin Hilmo Demirović, predsjednik BKUD "Sevdah" Zagreb.

"IZMEĐU KAMENA I NEBA"

Tekst: Vesko Pejović

Izložba crnogorskog multidisciplinarnog umjetnika Dimitrija Popovića "Između kamena i neba" koju Crnogorska akademija nauka i umjetnosti organizuje povodom 210 godina od Njegoševog rođenja otvorena je 15. novembra u Podgorici, a biće otvorena do 20. januara 2024. godine, radnim danima od 09h do 15h.

Na samom početku, veliki broj posjetilaca Galerije CANU je imao priliku da prisustvuje katarzičnom performansu "Alegorija o Lučimikrozma" koji je osmislio Popović, a izvela umjetnica Dušanka Belada.

Izložbu je zvanično otvorio pjesnik i akademik, Pavle Goranović:

"Tako je kada ideja nadvisi predjele. Terra monte-

negrina se Dimitrijevom linijom uzdiže do tajne. I naravno, tu je, uprkos svemu, istrgnuti tren - Noć skuplja vijeka. Taj magični, plamteći čas u moći zapriječenog erosa: ljubav Parisa i Helene, Dimitrije postavlja kao čežnju za istinskim životom vladike s razgrnutim čuvstvima, pjesnika koji nije ostario. U stihovima te, iznova zadivljujuće pjesme, ali i mnogim Dimitrijevim čitanjima, zaustavio se hod Dijanin - obrela se na slikama prelesti i iskonska ljubav, ukrštena sa životnom zagonetkom.

Znamo da Dimitrije nikada ne ilustruje, nego ukazuje na novu ravan ovog djela. Ili to slikom proživljava stihove: Tijelo stenje pod silom duševnom, / koleba se duša u tijelu; / more stenje pod silom nebesnom; / koleblju se u moru nebesa. Sve je na ovim kompozi-

cijama arhetipska drama, čovjeka koji u isti mah vidi pakao i krasotu.

U Njegoševom liku ogleda se zajednički zavičaj i mistični oboli dvojice stvaralaca. U njegovom geniju osjećamo duh koji je u nama.

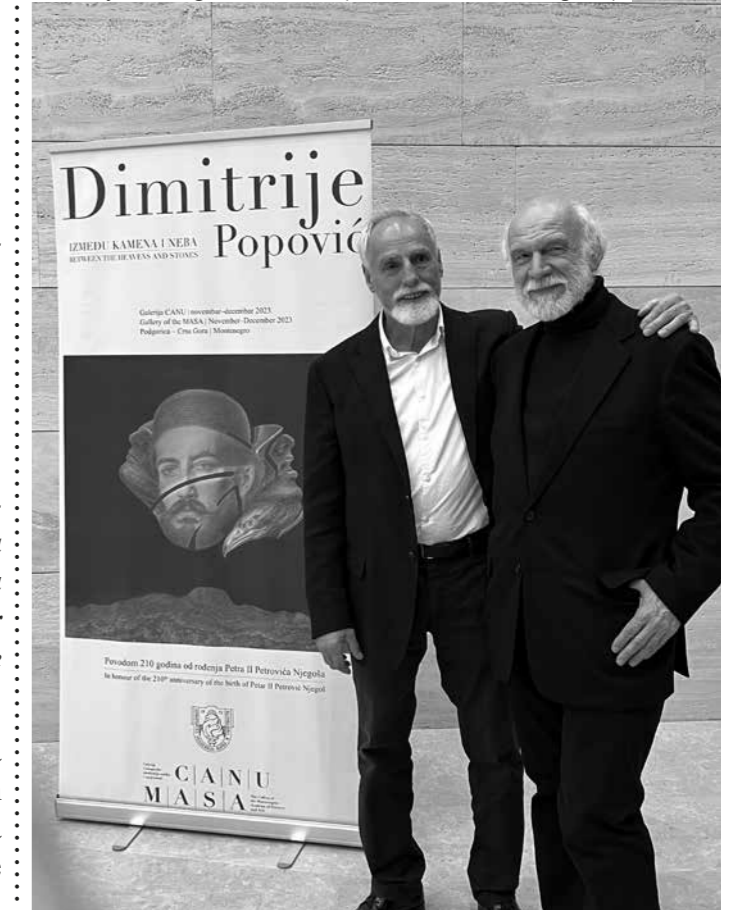
Na mnogo načina i mnogo je puta svojim djelom, Dimitrije sačinio omaž Njegošu. Sada nam je podario umjetničku memorabiliju novog sjedinjenja jedinstvene slike i riječi. I neponovljivi susret savremenog i svevremenog"

Goranović je istaknuo sinestezu između stvaralaštva Popovića i velikog pjesnika vladara Petra II Petrovića Njegoša:

"Težnja da pronikne u Njegoševo biće, za Dimitrija Popovića odavno je vrhunski stvaralački izazov. Približava se on toj grandioznoj tajni, posvećenički i u prožimanju umjetničkih izraza. Čini on to slikom i riječju, kao slikar i vajar, pripovjedač i pjesnik, spreman na neočekivane i neprestane dijaloge sa tvorcem "Gorskog vijenca".

Ukazao je i na interesantnu činjenicu da je Njegoš sa Dimitrijevim pretkom, popom Lazarom Popovićem Jabučaninom razmijenio dobra, te da je ta porodična faktografija dodatan razlog da Njegoševa filozofija bude udjenuta u Popovićevu misao.

Još jedno finale dugogodišnje uspješne suradnje - Dimitrije i Dragi Savićević (Skanner studio, Zagreb)

"Dimitrije polazi od Njegoševog lika, snažnog i dominantnog, i kada ga postavlja nad izbrisanim pogledom ka crnogorskim pejzažima kao monadama. I onda kada ga razjedaju unutrašnje razapetosti. Potom i u dodiru truležnog svijeta, kada se neizrabljivo nalazi u čeljustima zemaljskih zala. Tako se u Popovićevom izrazu umnožavaju Njegoševe vizije", ispričao je Goranović.

Slojevitost, zanimljivosti inspirativnost Njegoševog djela uticali su da se Popović tokom svoje karijere kontinuirano posveti rasponu Njegoševih djela od mistično-religioznog do tjelesnog.

"Senzualnost i mistika, kao dva pola Njegoševog personalnosti su činili njegovu specifičnost, koja je u suštini savremena. On je savremen jer tretira problem ljudskog bića koji je uvijek aktuelan, a to su ta dva pola, ta binarna opozicija dobra i zla koja čini čovjekovu prirodu takva kakva jeste," kazao je inostrani član CANU, Dimitrije Popović.

Upravo takva dualnost, ali i suština ljudske patnje prema Popovićevom mišljenju su predstavljeni u Luči mikrokozmi, ali i krik koji se mogao čuti tokom performansa talentovane Dušanke Belade.

Čovjekova dualnost je predstavljena u vidu kamena i neba koji su glavni motive izložbe koju čine Popovićeve stare, ali i slike koje su nastale ove godine. Osim tih motiva u ovoj postavci je prisutan i erotizam.

"Njegoš bez erotstva i erotizma nije kompleksan i kompletan kao stvaralac. Ja sam puno puta uvažavao da je Njegoš sticajem okolnosti postao vladika, a da je rođen kao pjesnik. Upravo se u erotizmu pokazuje kao pjesnik, kao čovjek koji je strastven.

Pjesme su mu pune strasti, emocija i senzualnosti. To je ta prava životna dimenzija koju unosi," ispričao je Popović.

"OREOL MIKROKOZMA" PREDSTAVLJEN NA CETINJU

Tekst: Vesko Pejović

Nakon Zagreba i Podgorice film "Oreol mikrokozma" urađen povodom 210 godina od rođenja Petra II Petrovića Njegoša po scenariju i u režiji multidisciplinarnog umjetnika Dimitrija Popovića, prikazan je 24. novembra u Centru za kulturu Prijestonice Cetinje.

Različite Dimitrijeve umjetničke forme slike, crteži, skulpture i performans po Dimitrijevom konceptu u kojem je učestvovala estradna zvijezda Severina, inspirisani Njegoševim djelom uključujući interpretaciju djelova Njegoševog poezije iz monodrame "Potonja ura Njegoševa" autora Slobodana Tomovića u izvedbi glumca Slobodana Marunovića, te sofisticirano montiranje Željka Petreša, transponovani su u petnaestominutni dokumentarni art film.

Film počinje scenom u kojoj vidimo Dimitrija i Njegošev mauzolej, kazao je sekretar Sekretarijata za kulturu Željko Vušurović, smatrajući da su to dva zaštitna znaka crnogorske kulture.

-Tu na Dimitrijevim slikama vidimo pored Njegoša i Lovčena i dušu ljudsku, koja uz Njegošev stihove iz Luče mikrokozma, a u Marunovićevoj divnoj izvedbi, postaje i lik iz filma koji treba da nas sve podsjeti da smo ipak samo prazne ljuštare ako izgubimo kopču sa njom, kazao je između ostalog Vušurović.

Pozdravljajući prisutne Dimitrije se zahvalio Sekretarijatu za kulturu i Centru za kulturu Prijestonice Cetinje na organizaciji promocije filma i dodao:

-Želio sam u kratkoj formi prikazati Njegoša kao kompleksnog autora čijem djelu uloga Erosa daje posebnu dimenziju. Njegoš se bavio metafizičkim pitanjima, tajnama svemira, borbom Boga i demona, dobra i zla, čovjekovim progonstvom i kaznom.

Ali ta religijsko-metafizička dimenzija imala je onu ne manje važnu ovozemaljsku životnu dimenziju u kojoj vladiku vidimo kao strastvenog autora pjesme pune erosa "Noć skuplja vijeka" koja se smatra jednom od najljepših ljubavnih pjesama romantizma.

Pjesma "Noć skuplja vijeka" je i svojevrsna oda ženi, doživljenoj upravo posredstvom njene tjelesnosti, koja za pjesnika – ljubavnika predstavlja "Savršenstvo tvorenja tainstvene sile božje-ništa ljepše nit je kada niti od nje stvorit može".

Da bih objedinio različite i kompleksne profile Njegoševog lika birao sam karakteristične stihove u kojima se vidi pjesnikova misaona snaga, intuicija i lucidnost, liričnost i profinjenost maštovitih metafora.

Mistično i senzualno su dvije dominantne karakteristike ovog mog filma koji je i svojevrsna alegorija koja svjedoči o vječnoj čovjekovoj potrebi za umjetničkim stvaralaštvom kojim bi mogao da prevaziđe zlo i da svojom "lučom" nadilazi granice spoznajnog u traganju za onim što nikad ne može spoznati do kraja. Jer "Čojek čojku tajna je najviša".

Posebno je važno istaći da je Njegoš sticajem okolnosti postao vladika, ali i da je rođen kao pjesnik...

U književnosti postoji jedna utemeljena misao, a to je da se pisac postaje a pjesnik rađa. Kroz Njegoša, kao jedan opšti fenomen, potvrđuje se odnos umjetnosti i života, njegova aktuelnost i savremenost.

Zato Luču treba gledati kao filozofsko, mistično i religijsko djelo, sa dobrim pristupom i sa objašnjenjima u kojima se vidi koliko je to djelo aktuelno i koliko čini Njegoša našim savremenikom.

Nakon filma oduševljena publika pozdravila je Dimitrija dugotrajnim aplauzom.

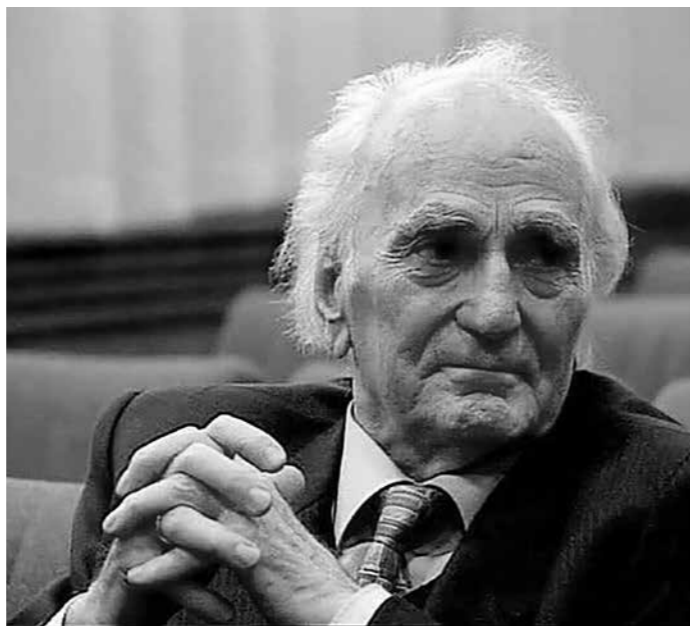
ĐORĐIJE ĐOKO MINJEVIĆ

ISTORIJA GRADITELJSTVA NA TLU CRNE GORE XXIII.

Tekst: Slobodan Bobo Mitrović

Procesi obnove i rekonstrukcije gradova poslije velikih ratnih stradanja u priličnoj mjeri su bili uslovljeni ličnošću arhitekta - urbaniste. Značajni stvaralac poslijeratnog Nikšića je Đordije Đoko Minjević (1924-2013), arhitekta, urbanista, planer.

Rođen u Bijelom Polju, karijeru je započeo i ostvario u Nikšiću, u pravom času, kada uspostavlja svojevrsan rukopis moderne arhitekture na načelima funkcionalizma i konstruktivizma u novim socijalnim okolnostima. Zaslužan je što je sačuvao urbano središte Nikšića, regulacioni plan **Josipa Slade Šilovića** iz 1883. godine i uspješno rješavao delikatni posao rehabilitacije postojećeg stanja i nove urbane matrice koju je trebalo interpolirati u nedjeljivu cjelinu intenzivnog rasta Nikšića, jakog političkog i industrijskog centra.

Diplomirao je arhitekturu na Tehničkom fakultetu Univerziteta u Zagrebu (1953).

Na dužnostima šefa urbanističke službe Nikšića, projektantskog biroa i na srodnim poslovima kretao se kroz struku do rukovodioca na projektu UNDP za Crnu Goru "Južni Jadran" u Budvi (1967-71).

Najvažniji javni objekti u Nikšiću su: Gimnazija, dvije osnovne škole, Dom kulture, Opština, Pedagoški fakultet, Štamparija i desetine drugih javnih objekata u vrijeme 1956-1963. godine. Takođe je radio projekte u Bijelom Polju, Plužinama, na Grahovu.

Njegovu arhitekturu odlikuje stil moderne sa funkcionalnom organizacijom prostora. Na Žabljaku hoteli "Žabljak" (1969), "Jezerca" (1978), "Planinka" (1984) i nekoliko spomen obilježja iz NOB-a, projektuje u kontrastu sa ambijentom i formi koja se nadovezuje sa obrisima durmitorskih planina.

Značajni uspon Minjević doživljava u RZUP-u (1963-1973) a sa njim i cijeli kolektiv, koji se uključuje u projekat "Južni Jadran" u Budvi. "Sa njim počinje da se formira shvatanje potrebe urbanog menadžera", kaže arhitekta i slikar **Slobodan Bobo Slović**:

"Gotovo svi stručni kapaciteti RZUP-a rade na izuzetno značajnom projektu u organizaciji UNDP-a. U Crnoj Gori, po mom dubokom ubjeđenju, te (1967) godine, velikim uticajem stručnjaka UNDP-a, počinje ozbiljno da se promišlja i radi na urbanističkim projektima. Međunarodni eksperti, pored inženjerske struke, su bili ekonomisti planeri, pravnici planeri, sociolozi, psiholozi, geografi, meteorolozi, matematičari i dr. Kako u svijesti političara, tako i kod inženjera i arhitekata, otpočinje da legalno živi urbanistička nauka. Novi pojam u struci "Planiranje" zauzima mjesto u društvu. Đoko Minjević je istovremeno vrstan menadžer, arhitekta,

urbanista, planer i vrlo preduzumljiva ličnost. Studiosan, tih, nenametljivo pozitivan, ostavio je ogroman i neizbrisiv trag u razvoju RZUP-a. Uz menadžerstvo bio je odličan i uspješan, moderni projektant. Nije bio samo inženjer, već ga je odlikovao veliki likovni fundus znanja i osjećanja, za prostor i estetiku. Uz to istim kapacitetom, voljom i snagom radio je na brojnim urbanističkim planovima. Volio je timski rad i nije bio sebičan, prema kolegama, prepuštao je, dijelio je ravnomjerno poslove svim stručnjacima u RZUP-u".

Minjević je izradio više od dvadeset urbanističkih i prostornih planova: GUP - Žabljak; Velika plaža Ulcinj; DUP - Centar Žabljak; Topolica, Bar i dr. Autor je na desetine stručnih studija uređenja prostora: Nacionalnih parkova Durmitor; Lovćen; Bjelasica, Biogradska gora; Strategije turističkog razvoja Crne Gore (1964-1982).

Brojnim ostvarenjima na polju arhitektonskog projektovanja, urbanističkog planiranja, studija uređenja prostora, konzervacije, i kao ličnost širokih znanja, uticao je na razvoj arhitektonske misli u Crnoj Gori, druge polovine XX vijeka. Da bi prostor kao resurs adekvatno bio tretiran, insistirao je na primjeni Zakona o čovjekovoj okolini.

Jugoslovenska praksa je bila da uspješni kadrovi iz republika prelaze u Beograd pa (1973) Đ. Minjević između novih funkcija saveznog značaja postaje sekretar Savjeta za čovjekovu sredinu i prostorno uređenje pri

Saveznom izvršnom vijeću u Beogradu (1977-89), tada najveće funkcije u prostornom planiranju i čovjekovoj okolini. Zalaže se za humanu komponentu zaštite okoline kao preduslovu za zdrav život. Šef je delegacije u Rezoluciji o zaštiti Balkana od zagađenja. Tih godina radi na projektima: Regionalni prostorni plan regiona Ruwuma Tanzanija (Studija izvodljivosti plana), Dar es Sallam (1975), koautorstvo Minjević-Tošković; Osnove prostornog plana SR Srbije (1977) i dr.

Učesnik je mnogih domaćih i međunarodnih kongresa, simpozijuma i skupova na kojima je izlagao svoje naučne radove uglavnom iz oblasti valorizacije čovjekove sredine i planiranja prostora i bio član redakcija stručnih časopisa Arhitektura - urbanizam, Čovek i životna sredina. Autor je pet knjiga u kojima je iskustvima iz prakse obogatio naš skroman teorijski rad.

Aktivno je radio u strukovnim organizacijama čitavog života: SA CG i Jugoslavije, u Savjetu Arhitektonskog fakulteta u Beogradu i bio član mnogih stručnih komisija i konkursnih žirija organizovanih na saveznom nivou. Dobio je mnoga odlikovanja države i strukovnih organizacija Jugoslavije.

Gospodstven, blage naravi, odmjeren, posvećen, u dosluhu s prirodom i tradicijom sa talentom za viziju i ostvarenje, govorio je: "Prostorno planiranje i urbanizam su neodvojivi od arhitekture, premda je arhitektura posljednji izraz u prostoru, u funkciji čovjeka".

MILUTIN DRLJEVIĆ

(KOLAŠIN 1939. - MATULJI 2023.).

Tekst: Danilo Ivezić

U Matuljima je u 84 godini preminuo Milutin Drljević, jedan iz plejade onih Crnogoraca koji su obilježili vrijeme i prostor u kojem su djelovali.

Otišao je onako kako je i živio tiho i dostojanstveno. Čovjek velikog srca i nesebičnosti na profesionalnom planu i zajednici u kojoj je živio. Čovjek bezrezervne podrške Crnoj Gori, i crnogorskoj zajednici u Republici Hrvatskoj, onda kada je to trebalo, i kada je bilo nužno, dostojanstveno i sa ponosom, a za to nije očekivao nikakve zahvale, nagrade, medalje, priznanja. Odlazili su kamioni s papirom u Crnu Goru za prve nezavisne crnogorske novine, donacije u novcu, materijal i novac za izgradnju Crnogorskog doma u Zagrebu devedesetih godina, financiranje brojni kulturnih manifestacija i događanja tih godina u organizaciji Društva "Montenegro" i kasnije Nacionalne zajednice. Dolazak prve kazališne predstave iz Crne Gore omo-

gućio je Milutin, kulturom protiv podjela i razaranja. Da kojim slučajem može ovo čitati sigurno bi rekao: "Ma pušti to", jer je sve ovo za njega bilo nešto što se podrazumijeva, ili čak očekuje.

Milutin Drljević je bio osebujna ličnost i čovjek širokih interesa, koje nije uvijek jasno bez ostatka podastirao većini ljudi. Tu privilegiju imali su samo oni za koje je on procijenio da su toga vrijedni- riječi su Franje Butorca na komemoraciji u Jelenju u povodu Milutinove smrti.

Prijateljevali smo dvadesetak godina, kroz brojne susrete i druženja u njegovom domu u Matuljima, Opatiji, Pazinu, Kolašinu i Zagrebu, duge telefonske razgovore i diskusije o brojnim knjigama i autorima, prilikama u "Besudnoj zemlji". O zdravlju smo najmanje. Ostade jedan od rijetkih neispunjenih dogovora o druženju sredinom novembra.

Hvala ti na svemu i slava ti!

ZAPISANO JE

DEO XVIII.

Tekst: Branko Borilović

Da je Marjan Bolica (plemić iz Kotora, druga polovina 16.v. prva polovina 17 vijeka) zabilježio da je u Katunskoj nahiji bilo kuća i žitelja: Na Njegušima 200, Cetinju 70 (sa Bajicama i Donjim krajem), Bjelošima 24, Bjelicama 70, Cucama 175, Ozrinićima 60. Bolica u Katunskoj nahiji broji i Brajiće, Pobore i Maine koje su u tom periodu imale 230 kuća. Sve ukupno u Katunskoj nahiji postojale su 893 kuće sa 1977 žitelja.

Rovinski, Apolonović Pavle: Etnografija Crne Gore, tom I, Podgorica, 1998, str. 28

Da je 15. januara 1775. godine donešena odluka na Zboru manastirskih jeromonaha da arhimandrit Danilo Joanorajevć i jeromonarh Nikanor Bogetić pođu u Mletke, da tamo isposluju odobrenje za gradnju velike

Savinske crkve. Na povratku iz Mletaka doveli su dvojicu neimara sa Korčule Nikolu Foretića i protomajstora Đura kako bi otpočeli radove na gradnji crkve. Temelje manastira su počeli kopati 16. januara 1777. godine. Crkva je sa oltarom duga 23, 5 m, široka 8, 5 m a visoka 10 m. Dozvolu za gradnju velike Savinske crkve dao je mitropolit Sava Petrović Njegoš.

Spomenica manastira Savine prigodom proslave devetstogodišnjice Male Savinske crkve 1030-1930, Kotor, 1930, str. 7

Da "Crnogorci imaju dobre odnose sa Arnautima. Na to ukazuje i podatak koji govori da nije bilo tako davno kad su Crnogorci, za nerodnih godina, slobodno odlazili na zimovnik oko Peći i Prizrena, gdje su ih gostoprimitno

dočekivali. Čak se i neka crnogorska plemena rado svojataju sa arbanaškim, što smo već videli. Oni imaju dosta zajedničkog i u samom načinu života".

Rovinski, Pavle Apolonović: Etnografija Crne Gore, tom I, Podgorica, 1998, str. 276

Da je Kurt Hasert (njemački geograf, 1868-1947, prim. a) boraveći više puta u Crnoj Gori primijetio da se nije mogla zadržati "čisto srpska rasa" u Crnoj Gori imajući u vidu da su živjeli u okruženju sa Albancima, Italijanima, Hercegovcima i da je neminovno dovodilo do međusobnog miješanja.

Hasert, Kurt: Crna Gora, tom I, Podgorica – Cetinje, 1995, str. 38

Da je Sigfrid Kaper (austrijski pisac, 1821-1879, prim. a) zabilježio legendu koja govori o tome koliko Lovćen ima izvora. Legenda kaže da je jedna djevojka zatražila od svog momka pastira sa Lovćena da izbroji sve lovćenske izvore. Pastir se trudio danima da izbroji sve izvore ali tačan broj nikada nije utvrdio. A onda se jednog dana pojavila gorska vila i kazala mu da na Lovćenu ima 370 izvora više nego dana u godinu.

Kaper, Sigfrid: O Crnoj Gori: Podgorica, 1999, str. 23

Da je Hasert boraveći u Crnoj Gori 1891. i 1892. nemalo bio iznenađen vidjevši "ponekog crnog sina" u Baru i Ulcinju. U Baru je vidio ponekog a u Ulcinju postoji "cijela kolonija crnaca sastavljena od svih boja i plemena etiopske rase".

Haser, Kurt: Crna Gora, tom I, Podgorica - Cetinje, 1995, str. 299

Da je knjaz Nikola održao prigodan govor prilikom puštanja na slobodu zarobljenih turskih vojnika Hasana Hota i Murteza. Pošto ih je vidio kao hrabre vojnike rekao je "robove i roblje ne trpimo nego gledamo da spasavamo robove iz robstva". Dalje je nastavio: "i ja u vama ne gledam robove nego junake koje je ratna sreća dovela do toga da se moraju predati neprijatelju koji će sa vama prijateljski postupati. Od ovoga časa vi nijeste robovi, jer ste došli u slobodnu zemlju. Iz te slobode zemlje hoću da idete kao slobodni ljudi svome zavičaju".

Cetinje, 1862. god.

Politički spisi: Petrović, Njegoš Nikola I, Cetinje –

Titograd, 1989, str. 25

Da je knjaz Nikola obavijestio Muktar – pašu o pogibiji Selim – paše i zarobljavanju Osman – paše na Vučjem dolu 1876. godine. Knjaz ga u pismu obavještava da mu je žao da je među poginulim nađeno tijelo turskog generala "u kome su zarobljenici poznali Selim – pašu, kojemu sam naredio svečan pogreb sa počastima koje pripadaju njegovom činu". Obavještava ga i o zarobljavanju Osman – paše kojega smo sproveli na Cetinje. Cetinje, 1876. god.

Politički spisi: Petrović, Njegoš Nikola I, Cetinje – Titograd, 1989, str. 149

Da je poznata priča da je Osman – paša na Cetinju živio kao paša iako je bio zarobljenik sa Vučjeg dola. Takođe je poznato da su knjaz Nikola i Osman – paša bili prijatelji. Naime, njih dvojica su se upoznali kao pitomci na vojnoj akademiji u Francuskoj. Poslije zarobljavanja paša je sproveden na Cetinje gdje je brzo stekao veliki broj prijatelja. Sa njima se družio, šetao, kockao i pio po cetinjskim kafanama. Čak je dobijao i platu od 1500 talijera (bila je veće od plate koju je primao u turskoj vojsci). Jednom prilikom kada je u Kotor uplovio brod engleskog kockara Osman – paša je poželio da se sa njim upozna i oproba kockarsku sreću. Ali za to nije imao sredstava pa je kod knjaza Nikole pozajmio 2000 dukata. Knjaz mu je pozajmio novac uprkos mišljenja mnogih da će ostati i bez dukata i Osman – paše. No, knjaz je bio drugog mišljenja, vjerovao mu je i bio je u pravu, paša se poslije nekoliko dana vratio na Cetinje. Poznata je i priča da je Osman – paša imao dvoboj sa austro – ugarskim konzulom sa Cetinja. Do dvoboja je došlo pošto je austrougarski konzul optužio pašu da vara na kartama. Zanimljivo je da su Crnogorci u tom dvoboju podržavali Osman – pašu a ne austrougarskog konzula. Kada je paša jednog dana odlučio da se vrati u Stambol knjaz Nikola mu je potpisao povelju u kojoj se kaže da se "hrabro borio i da je zarobljen tek kad mu je ponestala municija" kako bi ga spasao izvjesne smrti zbog poraza na Vučjem dolu.

Kapor, Momo: Zelena čoja Montenegro, Podgorica, 2018, str. 17-137

Da je knjaz Nikola pomogao izgradnju džamije u Ulcinju. "Odobravam Vam" kaže knjaz izgradnju nove džamije "na mjesto koje ste Vi izabrali" u mahali Meterize. "U znak moje vazdanje ljubavi prema Vama, mojim vjernim

podanicima i stalne želje da ste u vašoj vjeri slobodni i napredni, naredio sam da primite tri hiljade groša kao pomoć za izgradnju gorepomenute dzamije".

Cetinje, 1890.god.

Politički spisi: Petrović, Njegoš Nikola I, Cetinje – Titograd, 1989, str. 261 -262

Da je knjaz Nikola uputio protest kralju Aleksanndu (Obrenović, prim, a) zbog klevetničke kampanje koja se vodi u Srbiji protiv Crne Gore. U protestu je knjaz rekao: "Odavno mi stižu zli glasovi nebratstva i neprijateljstva iz Tvoje države prema meni, mome domu i mojoj zemlji. U Tvojoj prestolnici kovali su se najgadniji pamfleti, koji mi ni dijete u kolijevci ne poštediše. Lijepu punonadežnu mladež crnogorsku iz vašijeh škola otjeraste bez ikakve krivice. U vas se čistoj i junačkoj krvi crnogorskoj nijeka srpsko porijeklo i nameće im se drugo. Hiljadama bruka i grdila obasut sam ja i moja zemlja iz Tvoje zemlje. Ja sam ćutao i samo se molio bogu da se bratstvo naše ne razbrati, ne pripisujući Tebi sve ove bijede i sramote". Protesno pismo završava riječima: "Ne daj da se iz Tvojih pleća napada čast i poštenje jednog bratskog naroda i gospodara njegovog, jer ćeš odgovarati bogu, Srpstvu, njegovoj povesnici, Slavjanstvu i svemu izobraženom svijetu".

Cetinje, 1899.

Politički spisi: Petrović, Njegoš Nikola I, Cetinje – Titograd, 1989, str. 305-306

Da je knjaz Nikola održao govor poslanicima povodom godišnjice rada narodne skupštine Prvog saziva. U govoru se kaže:

"Gospodo,

Na današnji dan rodio se ustav, moje čedo, kojeg je moj narod primio i oduševljeno prigrlilo na svoje grudi kao jemstvo slobode i pravde. Neka nam je vazda u živoj uspomeni taj istorijski dan, neka nam je i u ovoj prilici osvježeno osjećanje na ovaj dan kada se pojavio ustav, mudra i sveta ograda - svakog srećnog vladaoca.

Cetinje, 1906. god.

Politički spisi: Petrović, Njegoš Nikola I, Cetinje – Titograd, 1989. god. Str. 360-361

Da je knjaz Nikola održao prigodan govor prilikom otvaranja Narodnog pozorišta na Cetinju. U govoru je između ostalog rekao:

"Današnjim svečanim otvaranjem Narodnog pozorišta polaže se još jedan kamen temeljac u grandioznu zgradu umnoga razvitka dragog mi naroda. Od danas, gospodo, naši savremenici i budući naraštaji imaće mogućnosti da u svojoj kući vide i izuče velike tvorevine uma ljudskog, da se upoznaju sa ljepotom i grdobom života, sa velikim smijehom i šalom, kao i sa tragičnošću čovječijeg duha". Dalje je nastavio:

"Pravilno shvaćeno i postavljeno pozorište druga je škola u narodu, u kojoj mogu učiti najsiromašniji kao i najbogatiji, ljudi najnižeg i najvišeg društvenog staleža; ono je svagda i od sva vremena služilo hranom prosvjete i nauke".

Cetinje, 1910. god.

Politički spisi: Petrović, Njegoš Nikola I, Cetinje- Titograd, 1989, str. 381

Da je kralj Nikola uputio poziv Crnogorcima uoči balkanskog rata. U pozivu je istakao:

"Crnogorci,

Uz nas je pravda, a kocka je bačena, pa što bog da i sreća junačka.

Za mnom, junaci, da ruku pružimo braći u nevolji, kao i viteškoj Malesiji, koja se evo dvije godine lavovski bori, za svoje pravo, za slobodu i sjedinjenje sa Crnom Gorom. Nijesmo sami. Sa nama je bog, s nama su balkanske hrišćanske kraljevine, sa kojima smo udruženi u zajednicu, za kojom sam vazda čeznuo i koju su sve od navale azijskog osvajača željno očekivali toliki pasovi balkanskih naroda".

Cetinje, 1912. god.

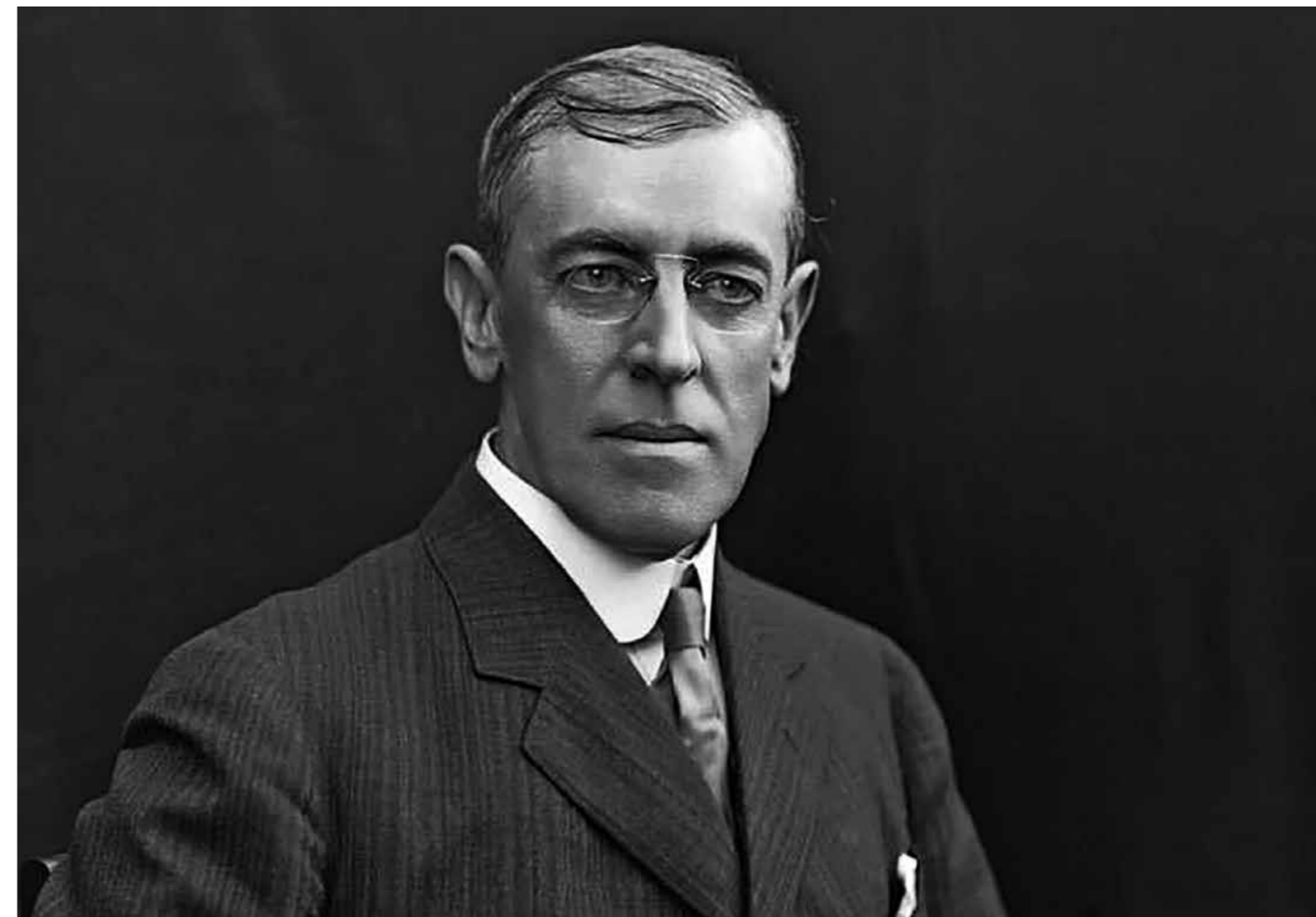
Politički spisi: Petrović, Njegoš Nikola I, Cetinje – Titograd, 1989, str. 406

Da je kralj Nikola uputio čestitku predsjedniku Vilsonu na stupanju SAD u ratu na strani antantinih trupa. U čestitki se između ostalog kaže; "Dobri ovi glas će prodrijeti i u moje gore i okrijepiće nadu u potištene raje. Gospodine Predsjedniče, čast Vi za plemenit Vaš postupak! Slava Sjedinjenim Državama za uzvišenu im ljubav k slobodi, pravедnosti i civilizaciji!

Neji kod Pariza, 1917. god.

Politički spisi: Petrović, Njegoš Nikola I, Cetinje- Titograd, 1989, str. 465

Da je kralj Nikola uputio proglas poslanicima Crno-

gorcima da se ne suprostavljaju oružjem novoj vlasti. U proglasu je rekao:

"Moj dragi narode,

Preklinjem ve, ostanite mirni na svoje domove! Nemojte se oružjem odupirati onijem četama koje idu za tijem da zgrabe vladu u našoj zemlji. Od strane visokih predstavnika Savezničkih država dobio sam najviše uvjerenje da će se, u vrlo brzom roku, narodu crnogorskom pružiti pogodna prilika da slobodno izjavi o tome kakva će biti buduća njegova vladavine".

Neji kod Pariza, 1919. godine.

Politički spisi: Petrović, Njegoš Nikola I, Cetinje- Titograd, 1989, str. 487- 488

Da su Petrovići i Radonjići imali jako dobre odnose sa Austrijom pa su čak od njih dobijali i pomoć. Dokaz o primljenoj pomoći je priznanica od 16. maja 1873. godine de su potpise na istu stavili Jovan Radonjić i Ivan Petrović. Isto tako Austrija odnosno car Josif odobrio je "crnogorskim glavarima po 2500 dukata a crnogorskom narodu godišnje od po 1000 dukata i to kao poklon". Sa Austrijom dobre odnose imao je i arhimandrit Petar Petrović kasnije vladika Petar I

Petrović Njegoš. Po pisanju autora smatralo se da su dobre odnose sa "ćesarima" kako su Crnogorci zvali Austrijance imali i njegovi prethodnici vladike Danilo, Sava i Vasilije a da su imali izražene antisrpske i antiruske stavove. Posebno je Petar imao dobre odnose sa Austrijom u vrijeme kada je preteđnovao na mjesto crnogorskog vladike. U to vrijeme crnogorski vladika je bio Arsenije Plamenac sa kojim arhimandrit Petar nije imao dobre odnose. Po pisanju pukovnika Pavlića Petar se na mitropolita Plamenca jednom prilikom toliko ražestio da je pokupio mnoge crkvene stvari i otišao pravo u Ćesarску zemlju. Njegova namjera je bila da postane mitropolit crnogorski protivno vladici Plamencu kojega je "izabrala cijela Crna Gora". Petar je u Austriji dugo ostao moleći ćesare da mu izrade kod Karlovačkog mitropolita da ga zavladiči. Boraveći na austrijsku teritoriju neđe je "slomio nogu ili ruku" te se u Beču morao liječiti više od pola godine. U tom periodu preminuo je i mitropolit Plamenac u Brčelima 15. maja 1784. godine. Petru je time bio otvoren put ka Karlovačkoj mitropoliji i njegovoj hirotoniji. Nije časio ni čas nego se obratio ćesaru s molbom da ga zavladiči mitropolit Mojsije Putnik. Uz to je priložio uvjerenje da je izabran od Crnogoraca za taj položaj iako takvo odobrenje nije imao. Car Josif II brzo mu je izašao u

susret jer je po tvrdnji historičara Vladana Đorđevića već pet godina vjerno služio Austriji. Tako je 13. oktobra 1784. godine mitropolit Mojsije Putnik zavladao Petrom Petrovićem Njegošem.

Luburić, Andrija; Perović, Špiro M.: Porijeklo i prošlost dinastije Petrović, Beograd, 1940, str. 135-137.

Da se u zaostavštini dr Pera Šoća (1884 – 1966, crnogorski kraljevski ministar, doktor nauka, političar, pisac, novinar, publicista, bibliograf, slobodni zidar, prim. a) koja se nalazi u Nacionalnoj biblioteci Crne Gore "Đurđe Crnojević" na Cetinju vjerovatno jedna od najvećih poklonjenih zbirki na ovim prostorima. Zbirka je svojevrsan izvor razne bibliografske i arhivske građe koja svakom istraživaču može biti od velike koristi. Nažalost i dalje je još nedovoljno istražena. (Autor ovih redova učestvovao je početkom osamdesetih godina u preuzimanju ove građe u Beogradu od Perovog sina Moma). Tako u jednom dokumentu nalazimo podatak o Obilića poljani na Cetinju. Ime joj poljani dao je lično knjaz Nikola i to u trenutku kada je ustanovljena stajaća

vojska Crne Gore (2. avgust 1896, prim. a). Za potrebe te vojske podignut je Vojni stan (kasarna) koja je u tom periodu u potpunosti odgovarala potrebama crnogorske vojske. (Danas se u toj zgradi nalazi Sportski Centar Cetinja, prim. a). Pored te kasarne nalazi se velika poljana koja je korišćena kao vježbalište za vojsku. Po pisanju Šoća tu livadu je knjaz Nikola krstio kao Obilića poljana (na planu grada Cetinja iz 1860. godine nalazila se ista poljana označena kao Velja poljana, prim. a). To ime se zadržalo do današnjih dana.

Kutija 18, fascikla 96, I-25/1

Da se u istoj zaostavštini nalaze i podaci o knjazu/kralju Nikoli kao kulturnom posleniku. U zapisu se govori o tome koliko je kralj učestvovao u kulturnom životu svoje države. Lično je učestvovao u stvaranju i unapređivanju arhivske, bibliotečke i muzejske građe u Crnoj Gori. Njegova je ideja da se otvori Umjetnička galerija na Cetinju, zatim je pokrenuo preko slikara Pera Počeka da se prikazu prizori iz Gorskog vijenca na platno odnosno da se naslikaju. Dao je i ideju da se

izradi maska Mahmut-pašine glave koja se danas čuva u muzeju kralja Nikole.

Kutija 18, fascikla 96, I-63/7

Da je knjaz Nikola bio human čovjek najbolje govori dokument koji nalazimo u zaostavštini dr Pera Šoća a govori o njegovom strahu da će stradati nejač prilikom zauzeća Nikšića od strane Crnogoraca. Naime, knjaz je turskom komandantu poslao poruku ističući da "mu je žao djece i nejači što će od mojih topova da postradaju. Ja smatram za humanu dužnost opomenuti vas, da ne činite da se proljeva krv uzalud, već predajte se i spasite se. Ja vam dajem moju Knjaževsku i vojničku riječ, da će dati Begu potpunu slobodu, da sa vojskom ide u Tursku kud hoće. Daću mu vojsku i konje, da ponese sve vojničke pokretne stvari osim topova...".

Kutija 18, fascikla 96, I-55/4

Da je po pisanju Šoća priča o kraljevom bogatstvu bila neutemeljena i potpuno u službi političke propagande. Toj priči težnja je bila da se kralj i njegova familija što više kompromituje. Proturane su vijesti da on pljačka državnu imovinu, da gomila bogatstvo čime državu direktno vodi u siromaštvo. Istina je bila potpuno drugačija i tu prljavu propagandu razotkrio je niko drugi nego srbijanski finansijski stručnjak kasnije i jugoslovenski Milivoje Ž. Jovanović. On je kao finansijski stručnjak (radio na reorganizaciji crnogorskih finansija) proveo u Crnoj Gori od 14. avgusta 1908. godine do 14. avgusta 1910. godine. "Jovanović je stručno i po mjerodavnim izvorima pobio sve te špekulacije i famu o knjaževom bogatstvu". Sve to Jovanović je objavio u svojim uspomena iz Crne Gore.

Kutija 18, fascikla 96, I- 26/1

Da do dolaska vladike Rada na vlast u Crnoj Gori nije niko nikog slušao već je činio što je kome volja. Tako je dr Petar Miljanić vidio poimanje slobode kod Crnogoraca. Poznato je bilo da su Crnogorci bili jedinstveni pri napadu neprijatelja a da su u mirnodopsko vrijeme vodili bezpoštedne međusobne obračune u narodu poznate kao krvna osveta. Sve je tako bilo do 1831. godine kada se na Cetinju pojavio Ivan Ivanović – Vuković prikazujući se kao ruski general. Ivanović je kod Njegoša brzo stekao veliko povjerenje. Odmah je otpočeo sa okrutnim metodama kažnjavanja sa kojim se nikako nije slagalo stanovništvu. Zbog toga je po mišljenju Njegoševog sekretara Medakovića on napisao nekoliko

pravila u vidu zakona kojih se grčevito pridržavao. Po tom zakonu za ubistvo čovjek je trebao biti strijeljan a za krađu obješen. Podigao je vješala na Cetinju, na Rijeci, Krstcu, Prentinoj glavicu i u Crmnicu. Prvi osuđenik na smrt bio je neki Jovo Đukanov iz Donjeg kraja. Po noći je obješen a po ovom zakonu niko nije imao pravo da ga skine sa vješala dok ne istrune. Sa takvom odlukom nijesu se složili Bajice koji su smatrali da nije ljudski čovjeka vješati. Zato su potegli za svoju pravdu i na poklič svi do jednog njih oko 100 otišli su pred manastir, skinuli Jova sa vješala i sahranili uprkos naredbi Ivanović.

Miljanić, Petar dr: Postanak cetinjske tamnice, Beograd, 1893, str. 1-5

Da je prva "tamnica" zatvor u Crnoj Gori bila Guvernadurnica. Nalazila se u Cetinjskom manastiru. Bila je vlažna, tijesna i mračna, bez i jednog prozora. Prvi čuvari zatvora bili su iz Bajice Savo Petrov, Vuk Stanišin i Vuko Dajičin svi Martinovići. Broj zatvorenika se u početku kretao od 30 do 50 da bi se kasnije taj broj znatno uvećavao. Čuvari nijesu imali platu već su tamničari bili u obavezi da im isplaćuju po jedan fiorin. Godine 1881. tamničari koji su bili osuđeni preko 10 godina bili su prebačeni na ostrvo Grmožur na Skadarskom jezeru ali su poslije izvjesnog vremena vraćeni na Cetinje zbog jako loših uslova. Godine 1869. na Cetinju je izgrađen novi zatvor na prostoru između cetinjskog manastira i Medovine. Bio je to znatno uslovniji zatvor nego svi prethodni. U njemu je bilo zatvorenika koji su bili zatočeni iz različitih razloga. Interesantno je da je jedan zatvorenik zadobio kaznu zatvora zbog podmetanja požara. Pored zatvorenika muškog roda bilo je zatvorenih i žena. Takozvana gvožđa su nosili zatvorenici na jednoj ili obadviye noge. Gvožđa su zatvorenici skidana u nekim slučajevima pa je zabilježeno da su intezivno radili na izgradnju kolskog puta za Lovćen.

Kutija 18, fascikla p6, IV- 3/10

Da se u Šoćevoj zaostavštini nalazi i zapis o prvom poznanstvu knjaza/kralja Nikole i njegove maljolejne supruge Milene. Poznanstvo Milenino i Nikolino je napravio njegov stric knjaz Danilo. U tekstu je opisano kako je knjaz Danilo upoznao malu Milenu u kući Steva i Petra Vukotića. Bilo je to u vrijeme kada se branio manastir Ostrog 1853. god. Tada je knjaz boravio u kuću Steva i Petra Vukotića na Čevo đe je okupljao Crnogorce "koji su samo toga puta bili klonuli i s mukom se sabirali". Tu je prvi put vidio malu Milenu sa

nepunih 6 godina. Mnogo mu se dopala, zvao je Đina iako joj je znao pravo ime. Po njegovom viđenju Milena je bila "krasno dijete, živa, slobodna, ljudska, u govoru umjerena, prijatna i izdvajala se od druge djece".

Sjedeći u kući Vukotića knjaz je predložio Stevu da malu Milenu povede sa sobom na Cetinje za sinovca Nikicu kako ga je zvao. Njegove riječi Steva su iznenadile, ali ih je podržao i dao saglasnost da Milena može ići sa njim na Cetinje. Ideju da Milenu vjeri za Nikolom knjaz Danilo je saopštio svom bratu velikom vojvodi Mirku. Prvo Mirkovo pitanje je bilo sa kim ga je vjerio. Danilo mu je rekao da je devojka iz kuće Vukotića sa Čeva i da je ćerka Petra Vukotića. Kad je tako, veliki vojvoda Mirko je rekao "sa srećom da Bog da"!

Milena je na Cetinje živjela u početku kod Darinke i Danila a potom i u kući kod Nikolinih roditelja. Kada se Nikola 1858. godine vratio sa školovanja iz Francuske zatekao je i malu Milenu koja je u tom periodu imala oko 11 godina. Tako su u jednom od salona sjedeli vojvoda Mirko i Nikola. Mirko je zatražio da ih Milena posluži rakijom. Milena je poslužila budućeg svekra a Nikolu je zaobišla. Rakiju je zatražio i Nikola a Milena ne posluša njegove riječi. Na Mirkovo insistiranje Milena se vratila i donese Nikoli rakiju. Kako mu je donijela piće i postavila na sto Nikola poželi da je poljubi u ruku ali ona se trže i reče "makni se tamo"! Gotovo uvijek dešavalo se da se Milena i Nikola ne srijeću na Cetinje. Na Cetinje najviše je boravila u periodu kad je Nikola bio u Francusku na školovanje. Kada se Nikola vratio 1860. sa školovanja upriličen je jedan njihiv susret koji je imao za cilj njihovo bolje upoznavanje. Knjaz Danilo je pitao Nikolu je li već vidio Milenu. "Ne"! reče Nikola. Danilo ga uzme za ruku i kaže "Evo, Đino, jedan mladi gospodin s kom treba da učiniš poznanstvo". Nikola joj pruži ruku a Milena zatraja dok je ona nje-mu pružila svoju ruku. Poslije upoznavanja Danilo je nastavio razgovor sa ukućanima "ema ja znam da mu je uho bilo na nas dvoje" kaže mladi Nikola. Tada Nikola otvori "bukvar freških pariških komplimenata" pa reče "Gospođice kako ste podrasli, kako ste lijepi, kako mi je dugo bilo dok vas vidim". Tako je bilo prvo pravo poznanstvo buduće kraljice i kralja Nikole. Nažalost, njihovo uživanje u poznanstvu prekinula je pogibija knjaza Danila koji je pošao sa "strinom u Boku kupanja radi, odakle se već nije vratio živ".

Kutija 18, fascikla p6, IV/3/10

Da je Oblasni upravitelj Budve Zenović 1914. godine poslao kralju Nikoli telegram sledeće sadržine: "Njegovom veličanstvu kralju – Cetinje

Na drevni grad Vaših predaka, uz svečanu manifestaciju i brujanje zvona obiju hrišćanskih crkava, podignuta je Vaša zastava.

U gradu traju neprekidne patriotske manifestacije uz usklike Kralju Oslobodiocu i njegovom domu".

Budva 3. avgust 1914

Na telegram kralj Nikola je odgovorio,

"G. Oblasnom upravitelju Zenoviću – Budva

Najprijatnije sam bio ganut, kad primih Vaš telegram, kojim Mi javiste preradosnu vijest, da se barjak Crne Gore zalepršao na drevnom budvanskom gradu Mojih predaka. Dalje je nastavio da je dočekao "ostvarenje sna Moje mladosti, ove velike dane našega oslobođenja. Neka bude crnogorski barjak na budvanskom gradu na sva vremena bio simbol jedinstva i ljubavi Crne Gore i Boke i vjesnik srećnijeg života našeg plemena na obalama srednjeg mora".

Da je kongregacija vijećala na svojoj 247. sjednici, održanoj 19. jula 1638. godine i donijela odluku:

1. da se piše Frančesku de Leonardisu da dođe u Rim sa crnogorskim vladikom;
2. da se štampaju pravoslavne bogoslužbene knjige sa rimokatoličkim učenjem i pošalju episkopima i sveštenicima;
3. da se piše Bonaventuri de Palacolu da dođe u Rim i izabere sebi franjevce za novu misiju u Srbiji i Crnoj Gori;
4. ukoliko crnogorski vladika ne primi uniju, Paštrovićima odrediti rimokatoličkog episkopa.

Šekularac, Božidar: Paštrovske isprave III, Petrovac na moru, 1999, str. 78

Da su 1640. godine izaslanici pravoslavnih u Paštrovićima Nikola Franov, Frano Markov i kaluđer Josif iz Praskvice, ponovo došli u Veneciju da mole da im se omogući odlazak u Rim kako bi mogli da odaju poslušnost Papi. Kada su prvi put bili u Veneciju, morali su da se vrte kući, jer se očekivao rat protiv Turske.

Šekularac, Božidar: Paštrovske isprave III, Petrovac na moru, 1999, str. 83

Da je 1770. avgusta 17. crnogorski vladika Sava pisao arhimandritu Nikudimu o blagoslovu Reževićima da mogu slaviti rođenje presvete Bogorodice umjesto Uspenija svog ranijeg krsnog imena.

Šekularac, Božidar: Paštrovske isprave III, Petrovac na moru, 1999, str. 137

Da su 1778. jula 1. ktitori i prokuraduri crkve Svete Petke u Dubavici obavezali igumana Teodosija da na osnovu sindelije od 1773. godine održava istu crkvu, drži u njoj kaluđera i drži spomen njihovim mrtvim. Sindeliju je izdao Crnogorski vladika Sava.

Šekularac, Božidar: Paštrovske isprave III, Petrovac na moru, 1999, str. 144

Da su 1785. juna 29. tri kneza od Maina, Braića i Pobora obavijestili presvijetlog gospodara da su spremni da se bore protiv Turaka za odbranu manastira Stanjevića ali ako manastir drže Crnogorci.

Šekularac, Božidar: Paštrovske isprave III, Petrovac na moru, 1999, str. 160

Da je Međa Vuka Manitoga ili ti Deukalionov zid "dug oko pet stotina kilometara, išao je vrhovima najviših hercegovačkih, crnogorskih i sjeveroalbanskih planina". Po predanju zid je bio širok preko dva a visok preko tri metra, građen je od ogromnih kamenih blokova koji čini kameni lanac od zaleđine Dubrovnika pa sve do Skadra na Bojani. Ovaj kameni lanac imao je sopstveni vodovod koji se napajao sa više stotina izvora. Vodovod je služio kako čuvarima tako i stanovništvu koje je gravitiralo uz među. Neka predanja kažu da su ovaj zid podigli kolonisti iz Troje. (Ovim zidom bili su uvezani sljedeći gradovi: Igalo sa Sutorinom, Herceg Novi, Risan, Kotor, Budva, Petrovac, Sutomore, Bar, Ulcinj, Tuzi, Cetinje, Podgorica, Danilovgrad, Nikšić, Kolašin, Mojkovac, Bijelo Polje, Berane, Andrijevica, Plav i Gusinje. Po nekim podacima međa Vuka manitog je starija od Kineskog zida. Tragovi ovog zida su i danas vidljivi, prim.a).

Martinović, Miraš: Gradovi i sudbine, Igalo, 2023. Str. 182-183

Da je u Podgorici: "Juče svečano otvorena jedna od najvećih svjetskih radio-telegrafskih stanica". Svečanosti su prisustvovali pored ostalih zast. min. vojnog g. Risto Popović i francuski poslanik g. Delaroš Verne. Prva depeša upućena je od strane zast. vojnog preko Ajfelove kule francuskom ministru marine.

Dnevne novine, nezavisni politički organ, Cetinje,

27. X 1914, str. 2

Da je sultan Selim-Emitr-Kahan koji "vlada od Neba do Zemlj, od Istoka do Zapada, car svih careva" dao na znanje "svim našim vezirima, pašama i kadijama, u Bosni, Hercegovini, Srbiji, Albaniji i Makedoniji, pokrajinama susjednim Crnoj Gori, da Crnogorci nikada nijesu bili potčinjeni našoj Visokoj Porti i da će stoga biti dobro primljeni na našim granicama, te da očekujemo recipročne akcije s našim podanicima".

Carigrad, Sultan Selim 1798. godine.

Da je lord Alfred Tenison engleski pjesnik (1809-1892) za Crnogorce rekao "Junački podvizi Crne Gore nadmašuju heroje sa Termopila i Maratona".

Da je Đuzepe Garibaldi (1808-1882, italijanski revolucionar i borac za Ujedinjenje i slobodu Italije, prim. a) za Crnu Goru rekao "Crna Gora nesumljivo zauzima mjesto među prvima, a ne znam da li to treba pripisati genijalnosti njenog suverena, ili legendarnom herojstvu njenog naroda koji čini čast čovječanstvu".

Da je povodom proslave četiristogodišnjice obodske štamparije 1893. godine na Cetinju bio prisutan čitav civilizovani svijet. Tim povodom Petrogradske akademija nauka poslala je poruku u kojoj stoji "Crna Gora je herojski odbranila svoju nacionalnost i svoju nezavisnost. Zahvaljujući tome njeni slavni ljudi su poznati širom svijeta. Crna Gora, ovaj neuništivi zid, pokazala je svoje postojanje ne samo junačkim već i civilizacijskim djelima".

Da se istim povodom oglasio i Univerzitet u Oksfordu. U poruci se između ostalog kaže: "Ovaj herojski narod je mogao da štampa djela na svom maternjem jeziku u vrijeme kada Oksford još nije imao štampariju".

Svi ovi podaci se mogu nalaze u knjizi:

Čubranović, Jovan: Najveći zločin u istoriji, Cetinje, 2023, str. 22-23

UKUSI CRNE GORE

Izvor: Ukusi Crne Gore

Grav sa suvim prodimljenim svinjskim mesom

Sastojci:

- grav sušeni.....600 g
- crni luk.....100 g
- mladi luk, škaljén.....1/2 veze
- mladi crni luk.....1/2 veze
- divlji morač.....1 struk
- začinsko bilje, začini
- svinjsko prodimljeno salamureno meso...1,2 kg
- ulje.....60 g

Priprema:

Sušeni grav preliti dvostrukom količinom hladne vode da odstoji. Pripremljeno sušeno meso ucijelo preliti hladnom vodom, prokuvati i ocijediti. Ponovo naliti hladnom vodom i kuvati.

Grav ocijediti, naliti hladnom vodom, prokuvati i ocijediti. Ponovo naliti dijelom bujona od sušenog kuvanog mesa. Usitnjeni crni luk, škaljén, morač i dio mladog luka kuvati tiho, da zrno ostane cijelo.

Kuvani grav ostaviti u sopstvenom bujonu da odstoji. Ocijediti, dodati usitnjeno začinsko bilje i „rezanca“ ostatka mladog luka, isječeno poprskati uljem. Spojiti, sipati u posudu, dopuniti sječenim kuvanim sušenim mesom.

Kisjeli kupus sa svinjskim mesom i sirom

Sastojci:

- kisjeli kupus.....2 kg
- svinjsko meso od plečke, bez kostiju.....1,5 kg
- ovčiji mladi sir.....500 g
- ljuta mljevena crvena paprika.....10 g
- crni luk.....250 g
- ulje.....2 dl
- vezica mirođije i majčine dušice.....1 kom
- brašno.....20 g
- začini po ukusu
- bujon

Priprema:

Svinjsko meso isjeći na kocke. Posoliti, poprskati brašnom i opeći na zagrijanom ulju. Dodati sitno sjeckani crni luk i mljevenu alevu ljutu papriku. Zatim naliti fond i dinstati.

Listove kišelog kupusa isjeći na rezance. Oprati. Naliti vodom i kuvati. Dodati dinstanom mesu uz mirođiju. Dodinstati i posuti majčinom dušicom. Servirati toplo. Posuti sječenim mladim ovčijim sirom. Blago pritisnuti da sir malo „opusti“.

U prepunoj dvorani Crnogorskog doma u Zagrebu 8. novembra na predstavljanju poezije Dubravke Jovanović tražilo se mjesto više

Izložba Zorice Vukadinović pod nazivom "Na putu prema jugu" otvorena je u srijedu 13.12. u Crnogorskom domu u Zagrebu

U sklopu programa "Dokumentarni film u Crnogorskom domu" 21. decembra održana je projekcija kratkometražnog filma Dimitrija Popovića "Oreol mikrokozma"

U povodu stotinu godina od premijernog prikazivanja filma "Voskresenja ne biva bez smrti", u Crnogorskom domu u Zagrebu 1. decembra je održana promocija knjige o snimanju filma